

1582 Tarihli Yeni Bir Surname Metni: Akşemseddin'in Torunu Kadîmî'nin Sûr-nâme'si

TÜRKAN ALVAN**

A New Sûr-nama (The Circumcision Feast Text)
Dated 1582 : The Sûr-nama of Akshamsaddin's
Grandson Qadimi

Ö Z E T

Sûr-nameler Osmanlı toplumunun gündelik hayatını, saray geleneklerini, sanat dallarını, satan eseri üretim sürecini anlatan, oldukça zengin ve nitelikli bilgiler içeren eserlerdir. 1582 yazında Sultan III. Murad III oğlu Şehzade Mehmed'in sünnet düğünü için elliyi aşkın gece ve gündüz süren muazzam bir şenlik yaptırdı. 1582 Sünnet Şenliği saray halkı, İstanbullular, yurt içi ve yurt dışından gelen misafirler için muhteşem bir olaydı. Düğüne Doğu'dan ve Batı'dan gelen birçok büyükelçi, vekil iştirak etti. Bu makale 1582 Şenliğine katılan XVI. yüzyılın ikinci yarısındaki şairlerin caize için yazdıkları sur-nâmelerden bahsediyor. 1582 Şenliği hakkında Kadîmî'ninkiyle beraber müstakil beş sûr-nâme yazılmıştır. Gelibolulu Âlî'nin Câmî'u'l-Buhur Der Mecâlis-i Sûr'u, İntizâmî'nin Sûrnâme-i Hümayûn'u Ferâhî'nin Sûr-nâme'si ve Derviş Paşa'nın Zübdetü'l-Eş'âr bu festivaleden bahseden önemli eserlerdir. 1582 Sünnet şenlikleri vesilesiyle derin pek çok şairi de padişaha sunduğu süriyye türündeki kasidelere, tarihlere ve gazellere dâvânında yer vermiştir. Bu makalede esasen Şehzade III. Mehmed'in 1582 Sünnet Şenlikleri hakkında yazılmış yeni bir sûr-nâme tanıtılacaktır. Kadîmî adlı bir şaire ait olan bu Sûr-nâme431 beyitten ibarettir ve eserin içinde farklı nazım şekilleri kullanılmıştır. Bu eserin sahibi Kadîmî, Hamdullah Hamdî'nin oğlu veya torunudur. Başka bir ifadeyle Kadîmî Akşemseddin'in torunudur. Bu makalede hayatı hakkında çok az bildiğimiz olduğu için, belgelere ve bazı

A B S T R A C T

Sûr-nama texts (The texts of Circumcision Feast) serves as rich, qualified and important sources for subjects such as the daily life of the Ottomans, court traditions, means of production and various forms of art. In the summer of 1582, Sultan Murad III celebrated the circumcision of his son Mehmed with a magnificent imperial festival (sûr-i humâyûn) which lasted over fifty days and nights. This Sûr-i Humâyûn was a splendid event for the members of the Ottoman court and for the populace of Istanbul and its environs; but the festivities were also attended by an extraordinarily large number of foreign ambassadors, both from the West and the East.

This article focus on literary works that were written to meet the immediate concerns and the personal expectations of the poets who attended the 1582 Festival. Five sûr-nama texts were written along with Qadîmî's poem about the 1582 Festival. Câmî'u'l-Buhur Der Mecâlis-i Sûr of Gelibolulu Âlî and Sûrnâme-i Hümayûn of İntizâmî, Ferâhî's Sûr-nâme and Dervish Pasha's Zubdatu'l-Aş'âr are the most important literary works describing this festival. In addition, many poems were presented to the sultan for this festival. This article will introduce a new sûr-nama consisting of 431 couplets about the 1582 Festival. The author of this Sûr-nama is Qadîmî being the grandson of Akshamsaddin. In other words, Qadîmî is

* Makalenin Geliş Tarihi: 15.09.2020/ Kabul Tarihi: 29.10.2020.

** Doç. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı, İstanbul/Türkiye, (talvan@fsm.edu.tr), Orcid Id: 0000-0002-9945-9393.

ipuçlarına göre Kadîmî'nin hayatı hakkında analizler yapılmıştır.

Hamdullah Hamdî's son or grandson. He died when he was a clerk at the Topkapı Palace in 1587. In this study, some analyzes were made to shed light on Qadîmî's unknown life based on the documents.

ANAHTAR KELİMELELER

Sultan III. Murad, Akşemseddin, Vakfiye, düğün, divan şiiri, surname.

KEYWORDS

Sultan Murād III, Akshamsaddin-zāda, vaqfiyya, festival, Ottoman poetry, sūr-nāma.

Giriş:

Sûr-nâme, Farsça “düğün şenliği ve ziyafeti” anlamına gelen سور *sûr* ile “risale, manzume” terim anlamındaki نامه *-nâme* kelimelerinin birleşiminden oluşur. Klasik Türk edebiyatında bir tür olan *sûr-nâme*; Osmanlı şehzadelerinin sünnet şenlikleri (*sûr-ı hıtân*) ve padişah kızlarının, kardeşlerinin doğum (*vilâdet-i hümmâyûn*) veya evlilikleri (*sûr-ı arûs*, *sûr-ı velîme*, *sûr-ı Cihâz*) sebebiyle düzenlenen düğün merasimi ve şenliklerini (*sûr-ı hümmâyûn*) anlatan manzum veya mensur eserlerin genel adıdır (Arslan 2007: 221-222).

Sûr-nâmelerin bilinen ilk örnekleri, Sultan III. Murad dönemine rastlamaktadır. Bu anlamda bilinen ilk mükemmel müstakil manzum sūr-nâme, Gelibolulu Ali'nin Sultan III. Murad'ın şehzadesi III. Mehmed'in 1582'deki sünnet düğününün anlatıldığı *Câmî' u'l-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr* adlı mesnevisidir (Arslan 1999: 335-590). Son müstakil sūr-nâme ise Sultan Abdülmecid'in kızı Cemile Sultan ile Mahmud Celaleddin Paşa'nın ve Münire Sultan ile İbrahim İlhamî Paşa'nın 1858'deki düğünlerini Nafi'nin anlattığı *Sûr-nâme-i Selâtîn / Peyâm-ı Sûr* adlı mensur eseridir. Sûr-nâmeler hakkında en kapsamlı çalışmayı yapan merhum Mehmet Arslan, ilk 1298 Orhan Gazi'nin Nilüfer Hatun'la izdivacı için yapılan şenlik ve 1365'te Sultan I. Murad'ın şehzadesi Yıldırım Bayezid'e yapılan sünnet düğününden; 1899'da II. Abdülhamid'in şehzadesi için yapılan son düğüne kadar Osmanlıdaki 55 büyük şenlikli düğünü kronolojik olarak incelemiştir. Bunların içinde 11'i müstakil manzum ve mensur sūr-nâme vardır. (Arslan 2007: 224-230). Müstakil sūr-nâmelerin bilinenleri arasında manzum *Sûr-nâme-i Nâbî* (1675); mensur *Sûr-nâme-i Abdî* (1675); mensur *Sûr-nâme-i Vehbî* (1720); mensur *Sûr-nâme-i Hazîn* (1720); manzum *Sûr-nâme-i Rifat* (1834); manzum *Sûr-nâme-i Es'ad* (1834); mensur *Sûr-nâme-i Lebîb* (1836) sayılabilir.

Mensur sûr-nâmelerde vezin ve kafiye olmadığı için, düğünler neredeyse günü gününe ve detaylı biçimde anlatılmıştır. Temelde mesnevi nazım şekliyle yazılan müstakil sûr-nâmelerde de maksat, düğün gözlemlerini aktarmak olduğundan olay örgüsü vezin-kafiye elverdiğince detaylı, sade bir dille anlatılır. Müstakil ve müretteb bir sûr-nâme genellikle tevhid, münâcât, na't, sebep-i telif, düğün hazırlıkları, merasimleri, şenlikleri, ziyafetlerinin anlatıldığı ana metin, hatime ve dua bölümlerinden oluşur. Aynı merasimleri tebriken yazıldığı için sûr-nâme türüne giren *sûriyye* kasideleri ve *sûriyye* tarihleri ise daha kısadır, ama bu şiirlerde edebî tasvirler ön plandadır. Ancak her devrin ve şairin üslup özellikleri bu genellemeyi değiştirebilir. Hayâlî Bey'in 36 beyitli (Hatice Sultan ve Maktul İbrahim Paşa'nın düğünü-1524); Taşlıcalı Yahya Bey'in 48 ve Figânî'nin 41 beyitli (Kanunî'nin şehzadelerinin sünnet düğünü-1530); ve Cevrî'nin 51 beyitli (Gevher Sultan ve Cafer Paşa'nın nikahu-1646); Nâ'îlî-i Kadîm'in 91 beyitli (Beyhan Sultan ve Hezarpare Ahmed Paşa'nın düğünü-1647), bilinen *sûriyye* örnekleridir. Her devrin şairlerinin dîvânlarında *sûriyye* tarihlerine rastlamak mümkündür.

Sûr-nâmeler yazıldıkları ve anlattıkları devrin edebiyat, tarih, folklor, siyaset, sosyoloji, psikoloji, spor, görsel sanatlar, müzik, iktisat, meslek grupları (esnaf alayları) gibi alanlarda oldukça zengin ve nitelikli bilgiler içeren eserlerdir. Sûr-nâmelerde bahsedilen düğün şenlikleri, bir yandan halkın gündelik hayatın monotonluğunu kırarak aidiyet duygusunu geliştiriyor; bir yandan halka ve devlet adamlarına psikolojik yenilenme imkanı sunuyor; bir yandan da padişah ile halk, zengin ile yoksul hatta müslüman-gayrimüslim arasında kaynaşma sağlıyordu. Düğün şenlikleri padişahların yurt dışındaki rakiplere, askerî, siyasî ve ekonomik anlamda ülkesinin gücünü gösterme fırsatı verdiği için de önemliydi. Öte yandan düğün şenlikleri, uluslar arası çapta büyük bir ticarî ve turizm hareketliliğine dönüştüğü için herkes kazançlı çıkıyordu.

Her devrin kroniklerinde; teşrifat, filori ve mühimme defterlerinde, şehnâmelerde, yabancı elçilerin raporlarında, seyahat-nâmelerde de sûr-nâmelerin muhtevasına dair önemli bilgiler verilmiştir. Sûr-nâmelerin anlaşılmasında ve incelenmesinde bunların da rolü büyüktür.

Uluslar arası Görkemli Bir Festival: Şehzâde III. Mehmed'in Sünnet Düşünü

1582 ilkbaharında 8 yıldır padişah olan 36 yaşındaki Sultan III. Murad'ın tahtının varisi olan 16 yaşındaki oğlu Şehzade III. Mehmed için düzenlediği sünnet düşünü, XVI. yüzyılın uluslar arası en büyük ve görkemli festivalidir (Stout, 1966: 40). Bu düşünün şenliklerini bizzat gözlemleyip yazıya döken birçok yerli ve yabancı eserleri (Nutku, 1987: 23) tarihî değere sahiptir.¹

Sultan III. Murad Safevîlerle savaşın eşiğindeyken Osmanlı Devleti'nin dış dünyaya gücünü göstereceği bir fırsat olarak gördüğü için, bu düşünü çok önemsemiş ve hiçbir masraftan kaçınmamıştır. Sultan III. Murad'ın bu düşünün gelmiş geçmiş en görkemli ve en kusursuz etkinlik olmasını emretmesinden sonra, sünnet düşünü hazırlıkları bir yıl evvel başlamıştır. Önce İbrahim Paşa Sarayı tamir edilmiş; sarayın yanına padişah ve şehzade için iki kasır yapılmıştır. Vezirlere başka küçük kasırlar, diğer devlet erkânı, elçiler vb. önemli devletlilere de dîvânhâneler kurulmuştur. Mekke Şerifi'ne Tatar ve Özbek Hanlarına; Mısır, Şam, Hicaz Emirlerine; Eflak, Boğdan, Erdel, Rusya, İspanya ve Venedik krallarına davetiye gönderilmiştir. Düşün şenlikleri için yurt içi ve yurt dışında yetenekli sanatçılar tespit edilip organizasyonlar yapılmıştır. Osmanlı Arşivlerinde Şehzade Mehmed'in düşününe katılan Mısır, Şam ve Acem diyarından gelen sanatçıları, karagözcüleri, hokkabazları, canbazları, maskaraları, kemânkeşleri, hânendeleri, sâzendeleri vb. isim isim kaydeden bir belge bu çalışmalara örnektir.²

Şenlik öncesi devlet erkânına verilen ziyafetin peşinden, düşün boyu gösterilerde sık sık görülen şeker alayı, yani şekerden yapılmış türlü

¹ Düşünün detayları, önemi vb. için bkz. Orhan Şaik Gökyay, (1986). "Bir Saltanat Düşünü", *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı*, 31-39; Nurhan Atasoy (1997), *1582 Surname-i Hümayun, Düşün Kitabı*, İstanbul: Koçbank Yay.; Metin And, "1582 Şenliği Üzerine Önemli Bir Belge", *Forum Dergisi*, 1 Mart 1961, 166; Metin And, "Gene 1582 Şenliği Üzerine", *Forum Dergisi*, 1 Nisan 1961, 168; Derin Terzioğlu, "The Imperial Circumcision Festival of 1582: An Interpretation", *Muqarnas: An Annual on Islamic Art and Architecture*, Leiden, 1995, c. XII, s. 84-100; Kaya Şahin (2019), "To observe, To record, to Depict: Memorializing the Circumcision of an Ottoman Prince, C.1582-C.1600", *History and Theory*, 58/4, 43-67.

² BOA, TS.MA.d, 10104, (29 Zilhicce 990)

hayvan ve bitkilerle süslenmiş alay, İbrahim Paşa Sarayı'na getirilmiştir. Sonra Atmeydanı Sarayı'na gelen padişah, sarayın süslenmesini emretmiş, ardından devlet erkaniyla düğün organizasyonunu müzakere etmiştir. 360 kadar süslü nahıl Eski Saray'a getirilmiştir. Bu nahıl öyle büyüktür ki dar sokaklardan geçebilmesi için bazı evler yıktırılmıştır. Sonra sünnetlikleri giydirilen şehzade, halka takdim edilmiştir.

Düğün için yurt içi ve dışından gelen misafirler türlü hediyeleri ya bizzat veya elçisiyle göndermiştir. Mesela Özbek Hanı iki müzehheb *Kur'ân-ı Kerîm, Şâh u Gedâ* mesnevîsi göndermiştir. Tatar Hanı birçok köle ve cariye göndermiştir. Safevî Şâhı Hüdabende müzehheb *Kur'ân-ı Kerîm*, resimli cönk, *Şehnâme, Hulâsâtü'l-Ahbâr, Mihr ü Müşterî, Hamse-i Nizâmî, Molla Câmî Dîvânı, İskender-nâme, Hâcû-yı Kirmânî külliyyâtı, Hüseyin Baykara Dîvânı, Hâfız-ı Şirâzî Dîvânı, Yusuf u Züleyha, Fuzûlî'nin Leyla vü Mecnûn'*unu içeren on sekiz müzehheb kitabı bizzat küçük oğlu Hamza Mirza ile göndermiştir. Şah Hüdabende ayrıca Nurbanu Sultan'a mücevver ve kıymetli kumaşlar içeren türlü hediyeler göndermiştir. Hüdabende'nin kızkardeşinin saray hizmetçilerine hediyeler ve kitaplar göndermesi dikkat çekicidir. Doğu ülkelerinden ve Özdemiroğlu Osman Paşa, Siyavuş Paşa, Mesih Paşa gibi devlet erkanından gelen hediyelerin çoğu müzehheb kitaplardan oluşmaktadır.

1582 Şenliği'nde sonra At Meydanı'nda 65 meslek grubunun esnaf alayı (mücellitler, nakkaşlar, Bitpazarı halkı, hâfızlar, imamlar, hatipler, suhteler, mellahlar, berberler, iğneciler, kılıççılar, gözlükçüler, aynacılar, attarlar, çamaşırcılar, sabuncular, terziler, ipekçiler, semerciler, değirmenciler, sepetçiler, turşucular, kürkçüler, takkeciler, sahaflar, demirciler, çilingirler, hallaçlar, türlü kumaşçılar, halıcılar, Rumalr, Rumeli abdalları, Bektaşiler, Mevlevîler, okçular, mumcular, nalıncılar, işçiler, meyhaneciler, kasaplar, dericiler, esirciler, hamallar, çadırcılar, züccaciyeciler, hasırcılar, gibi) geçitler yapmış, saraya hediyeler sunmuştur. Ardından düğün şenlikleri başlamış, türlü hünerleri olan sanatçılar (canbaz, kâsebâz, atesbâz, zorbâz, şişebâz, hokkabaz, takma ayaklılar, yılanlılar, çengiler, karagözcüler, sazandeler vb.) At Meydanı'nda gösteriler yapmışlardır. Mesela kocaman bir kale maketinde savaş gösterisi, her şeyiyle gerçek boyutta yanan hamam gösterisi, karada gemi yürütme, türlü hayvanlarla dolu gerçek bahçe

geçidi, canbaz kedi, zürafa ve iki fil gösterisi, Dikilitaş'a çıkma, cirit, kabak, matrak oyunları, silahşörlerin cengi, büyük kuklaların gösterisi, havayı fişek gösterileri, dönme dolaba asılı kandillerin geceyi aydınlatması, kandillerle aslan, ağaç, gemi vb. tasvirleri yapılmıştır.

29 Mayıs 1582'de başlayan ve 55 gün 55 gece süren bu şenliğin merkezi At Meydanı; düğün evi ise İbrahim Paşa Sarayı idi. Sultan III. Murad ve haremi şenlik gösterilerini meydana kurulan süslü localardan seyretmiştir. Bu localarda protokol düzenine göre misafir sultanlar, yabancı elçiler, önemli devlet adamları da yer almıştır. Zengin sofralarda halka ve protokole gece gündüz ziyafetler verilmiştir. Rumeli'den gelen çok kalabalık bir grup törenle müslüman olur, sünnet edilirler. 7 Temmuz'da Şehzade'nin sünnet merasimi yapılmıştır (Özkan, 2003: 89-110). Gündüz şehzade hamamından sonra Şehzade'yi sünnet eden Cerrah Mehmed Paşa'ya padişah on bin altın, Nurbanu Sultan'da ayrıca üç bin altın göndermiştir.

Kadîmî'nin *Sûr-nâme'si* ile beraber Şehzâde III. Mehmed'in sünnet şenlikleri hakkında beş müstakil *sûr-nâme* yazılmıştır. 1582 Şenliği'ni anlatan *sûr-nâmelerin* en mükemmeli Gelibolulu Âlî'nin altı ayda yazdığı manzum *Câmiu'l-Buhûr Der Mecâlis-i Sûr*'dur. Sebeb-i telifte Allah'a ve Peygamber'e övgü ile sünnet geleneğinin kökeni ve yararlarının anlatıldığı bölüm, düğünün hazırlıkları ve safhalarını anlatan sekiz bölüm ile hatîmeden oluşan bu eser 2775 beyittir. Ayrıca eserin üç mensur kısmının ilk ikisi, padişahın o sıra Halep defterdârı G.Âlî'ye davet mektubu ile G.Âlî'nin Halep devlet adamlarına yazdığı cevabî mektubudur. Üçüncü mensur kısımda 1530 Kanunî'nin şehzadelerinin sünnet düğününü özetle anlatan G.Âlî, okura iki düğünü mukayese imkanı sağlamıştır. Eserde mesnevi nazım şekli dışında bir gazel, bir kıt'a, iki kaside vardır.

Bosnalı İntizâmî'nin *Sûr-nâme-i Hümayûn'u* ise düğünü gün gün anlatan Farsça mensur bir eserdir, ancak içinde şiirler de vardır. İntizâmî'nin bu eserini çok beğenen Sultan III. Murad, genişletilerek tekrar yazılmasını ve Nakkaş Osman ekibine 437 minyatürle işlenmesini emretmiştir. İntizâmî, *Sûr-nâme-i Hümayûn'u* yeniden hazırladığında (TSMK, Hazine, No:1344), takdir görmüş ve divan kâtipliğine getirilmiştir.

Ferâhî mahlaslı Bektaşî dervişi meçhul bir şairin yazdığı manzum sûr-nâme de müstakildir. Ferâhî'nin Sûr-nâme'si ise tevhid, münacat, na'at, medh-i Çehâr-Yâr-ı güzîn, Hz. Hasanen medhiyeleri, Fatih Sultan Mehmed'den III. Murad'a kadarki padişahlara ve Şehzâde Mehmed'e ve Cem Sultan'a medhiyeler, sur-nâme konuları, Hacı Bektaş'a övgü, ve hatîme şeklinde manzum kısımlardan oluşur. Eser Hz. Peygamber'e, Osmanlı padişahlarına, Hacı Bektaş'a ait kısa mensur hikayeleri de içerir. Ferâhî Sûr-nâme'sinde sebab-i telife yer vermemiştir. Ferâhî ve İntizâmî'nin sûr-nâmelerinde işlenen konular benzerdir. Şenliğe davet edilenler kişiler, şenlik hazırlıkları, şenliğin yapıldığı mekân, nahıllar, şeker işleri, ziyafetler, hediyeler, padişahın gösteri sunanlara ve halka altın gümüş saçısı, esnaf alaylarının geçişleri ve hediyeleri takdimleri, esnaf ya da zümrelerin hünerlerini sergiledikleri oyunlar ve gösteriler, ateş işleri sınıfından gösteriler, fişekler, meşaleler gibi unsurlar ağırlık noktası farklı olmakla beraber her iki eserde de ön plana çıkan konulardır (Özdemir 2018: 385-387).

Derviş Paşa'nın (v.1603) Farsça yazdığı *Zübdetü'l-Eş'âr* da 1582 Şenliği'nden bahseden mürettep olmayan, kısa bir sûr-nâme sayılabilir. Eserin muhtevasını keşfeden Zehra Toska, Sultan III. Murad'a sunulan *Zübdetü'l-Eş'âr*'ın mesnevî şeklinde yazılan altı beyitlik bir takrîz, III. Murad övgüsü ile Şehzade Mehmed'in düğününün anlatıldığı sûriyye kasidesinden ibaret olduğunu söylemiştir. Derviş Paşa'nın eserindeki sûriyyedeki ateş ve fişek gösterileri, nahıllar, padişahın halka altın, gümüş, saçması, ziyafetler, gayri müslimlerin müslüman oluşu, şehzadenin sünneti gibi anlatılar Nev'î'ninkine benzemektedir (Toska 1999: 305).

1582 Sünnet şenlikleri vesilesiyle devrin pek çok şairi de padişaha ve diğer saray halkına sunduğu *sûriyye* türündeki kasidelere, tarihlere ve gazellere dîvânında yer vermiştir. Bu şiirler de devrin sosyal hayatını, folklorünü, eğlence ve yemek kültürünü, meslek erbabını anlatan değerli birer vesika hükmündedir. Mesela İskender Paşazâde Ahmed Paşa'nın (v.1588) birkaç şiiri (Ali Emîrî, 2018: 29) ve Gelibolulu Âlî'nin Dîvân'ındaki 23 beyitli bir kaside ve bir gazel sûriyye türündedir. Sultan III. Murad'ın şehzadelerinin hocası Nev'î de Şehzade Mehmed için kaside nazım şekliyle bir sûriyye yazmıştır. Düğündeki davetliler, nahıllar,

ziyafetler, oyunlardan bahseden bu şiir, 49 beyittir. Nev'î Efendi ayrıca Şeyh Mehmed Çelebi'nin oğlunun sünneti için 25 beyitli bir sûriyye yazmıştır.

Öte yandan Seyyid Lokman Farsça minyatürlü eseri *Şehinşehnâme*'de ve *Hünernâme*'de, Gelibolulu Âlî *Künhü'l-Ahbâr*'ında ve Selânikî Mustafa *Tarih-i Selânikî*'de 1582 Şenliği'nde bizzat gördüklerini anlatmışlardır.

Kadîmî Mahlaslı Şairler:

XVI. yüzyıl tezkireleri “*Kadîmî*” mahlaslı tek şairden bahsediyorsa da araştırmamız sonucu, bu mahlasta üç şairin varlığından haberdarız.

Kadîmî mahlaslı ilk şair, Recep 1034 / Nisan-Mayıs 1625'te istinsah edilen ve manzum ve mensur mektuplardan oluşan bir mecmuada³ kayıtlıdır. (İçli, 2019: 264-265) Kâsımî'nin Mecmuası'ndaki “*Mektûb-ı Harîmî Efendi*” (vr.169a-170b) başlıklı edebî bir mektubun yazım yılı en erken 1581'dir. Mektupta Ahdî, Rûhî, Fikrî, Keşfî, Feyzî, Kelâmî, Cafer, Fuzulîzâde, Rindî, Hürremî, Hâlî, Harîrî, Baba Handan, Humârî, Esîrî, Fakîrî, Hasîrî ve Kâsımî'nin “karındaşum, efendüm” dediği *Sûr-nâme-i Hümmâyûn* sahibi İntizâmî gibi bilinen ve bilinmeyen birçok şairin adı ve sanatı hakkında bilgiler mevcuttur.

Manzum mektubun sahibi şair Harîmî⁴ Irak bölgesindeki şair dostlarına seher yeli aracılığıyla selam göndermiştir. Harîmî'nin bu

³ 269 varaklı bu mecmua Atatürk Üniv. Ktp., Seyfettin Özege, Agâh Sırrı Levend, 625 Mec 83)'tedir. Mecmuanın müstensihi, Seyyid Kâsım b.Seyyid Abdullah b.Seyyid Murtaza b.Seyyid Abdulgafûrî'l-Hüseynî'dir. Şam, Musul, Bağdat bölgesinden şiirleri mecmuasına alan müellif, Kâsımî mahlasıyla kendi şiirlerini de eklemiştir.

⁴ Aslen Kütahyalı olan Rahimî-zâde İbrahim Harîmî asker bir şairdir. Gençliğinde Nahcivan ve Sigetvar Seferlerine katıldı. Dergâh-ı Âlî Çavuşu olarak Bağdat'a gittiğinde bölgedeki din büyükleri ve evliya türbe ziyaretlerini bazı şiirlerinde anlattı. Harîmî'nin Sultan III. Murad'a sunduğu İran seferleri hakkındaki dört eseri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi., TY. no:2372'dedir: *Zafer-nâme-i Sultan Murâd Hân*'da 1578'de Lala Mustafa Paşa komutasında, İran seferinde Erzurum, Tiflis, Şirvan'a ilerleyen orduda yaşananları, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın savaşlarını; Çıldır, Tiflis, Şirvan'ın fethini, Kars Kalesi'nin inşasını ve ordunun dönüşü anlatmıştır. Harîmî sonra Özdemiroğlu Osman Paşa'nın serdarlığındaki Kırım Seferi (1584) ve fetihle sonuçlanan Tebriz'in Fethi'ne (1585) katıldı. Bu seferlere dair notlarını, *Risâle-i Feth-i Tebriz* adıyla tertip etti. İstanbul'da Sultan III. Murad notların manzumeye

şiirinde Bağdat ve Necef'in şehir tasvirleri yanında din ve tasavvuf büyüklerinden de bahsedilmiştir. Harîmî'nin kıta nazım şekliyle 48 beyitte yazdığı manzum mektuptaki bir beyitte Fuzûlî'nin oğluna selam gönderilmiştir. Eseri inceleyen Ahmet İçli mısraı "*Kadîmî fenn-i 'aşkun*" diye okumuş ve bu şairi Fuzûlî-zâde Kadîmî diye teşhis etmiştir. Ancak beyit *kadîmî fenn-i 'aşkun* şeklinde okunursa yani "aşkın kadîm ilminin pîri, üstadı ve şeyhi olan Fuzûlî'nin oğlu" anlamı çıkar. Yani Fuzûlizâde'nin bir mahlası yoktur ve şair olmayabilir:

Kadîmî fenn-i 'aşkun pîri vü üstadı vü şeyhi
Fuzûlizâde ol bî-misl ü bî-akrâna 'aşk eyle (b. 27)

Kaynaklarda Fuzûlî'nin ailesi hakkında ve Kadîmî mahlaslı şair bir oğlu olduğuna dair bilgi yoktur. Çok istediği halde Fuzûlî İstanbul'a hiç gelmemiştir (Karahan, 1989: 104-109). Sadece Bağdatlı Ahdî (v.1594), yakın dostu olduğu bilinen Fuzûlî'nin muamma ustası Fazlî mahlaslı bir şair oğlu olduğunu söylemiştir. (Solmaz, 2018: 476) Bağdatlı Rûhî *Dîvân*'ında da Fazlî'den bahsedilmiştir. Eğer Fuzûlî'nin Kadîmî mahlaslı bir oğlu olsaydı, Fuzûlî 1556'da vefat ettiğine göre Ahdî, Fuzûlî'nin Fazlî'den başka bir oğlu olduğunu bilir ve Tezkîre'sinde mutlaka bahsederdi. Bu açıdan yukarıdaki beyiti dediğimiz şekilde okumak gerekir. Dolayısıyla bu beyitte bahsi geçen Fuzûlî-zâde'nin mahlası Kadîmî değildir, olsa olsa Fuzûlî-zâde Fazlî'dir.

çevrilmesini isteyince Harîmî *Gonca-i Bâğ-ı Murad* adıyla eserini padişaha sundu. *Gonca-i Bâğ-ı Murad*, Tebriz hakkında bilgileri ve fetih sonrası Osman Paşa'nın vefatını mütekaip ordunun Van'a intikalini detaylı anlatır. Ferhad Paşa ile Gence Seferi'ne (h.991-994 / 1583-1586) katılan Harîmî, bu seferde şahit olduğu olaylara *Kitâb-ı Gencîne-i Feth-i Gence* (1590) adlı eserinde değinmiştir. Süslü nesirle yazılan karma *Kitâb-ı Gencîne-i Feth-i Gence*'nin TSMK, Revan, no:1296'daki nüshasında 20 minyatür vardır. Harîmî, 1594'te Hatvan Kalesi civarında Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa kumandasındaki savaşta 36 çavuşla birlikte şehit olmuştur. Haîmî'nin *Dîvân*'ı da vardır. (Çetin Sungur (1999), *Rahîmizâde İbrahim Harîmî Çavuş'un Zafernâme-i Sultan Murad Han Adlı Eseri'nin Transkripsiyonu*, YL.Tezi, Kırıkkale Ün.v.; Yunus Zeyrek, *Târîh-i Osman Paşa*, Ankara: Kültür Bak. yay. 2001; Süleyman Eroğlu, "Kütahyalı Harîmî ve Gonca-i Bâğ-ı Murad Mesnevisi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/32, s.77-94; Günay Karaağaç; Adnan Eskikurt (2010), *Kitâb-ı Gencîne-i Feth-i Gence*, İstanbul: Çamlıca yay.; Ahmet Mermer (2004), *Kütahyalı Rahîmî ve Dîvânı*, İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı)

Kadîmî mahlaslı ikinci şair, Küre kazası emînidir. Kaynaklarda bu şairin hayatı ve yaşadığı dönem hakkında bilgi bulunamamıştır, dolayısıyla zayıfta olsa XVI. yüzyıl şairi olması ihtimalini dikkate almak gerekir. Bu Kadîmî'nin tek eseri olan *Leyla vü Mecnûn* mesnevisinden şair hakkında biraz bilgi edinmek mümkündür. Eserin sebep-i telif ve hatime kısmında bildirdiğine göre, *Leyla vü Mecnûn*'u Küre'de tamamladığı sırada Kadîmî'nin yaşı otuz beşe yaklaşmıştır:

*Bu bahr-i 'aşka dil oldu'da bahrî
Maqāmum olmuş idi Küre şehri*

*Emîni olmuş idüm ol diyārun
İderdüm hîdmetini ol kenārun (b.106, 107)*

*Tutup yüz Küre şehrinde temāma
Bu zîverle beyāna geldi nāme (b.3950)*

*Yakın olmuş çü sî vü pence yaşum
Ne için akmaya derd ile yaşum (b.3962)*

Kadîmî, eseri *Leyla vü Mecnûn*'u kendisini himaye etmesi ümidiyle Sultan Selim'e sunmuş, sonunda beklediği câizeye erişmiştir:

*Cemāl-i māh u hürşîde süre rāh
Qabûl eyler ise Sulţān Selîm Şāh*

*Ola meşhûr hüsn ile bu dil-ber
Qabûl-i Şāh ile ger bula zîver (b.3927-3928)*

*Çü gördüm lutf-ı tab'ın pâdişāhun
Kitābı bağladum adına şāhun*

*Temāma irdi sulţān devletinde
Dilerüm ki bula rağbet katında (b.3943-3944)*

Eserin hangi Sultan Selim'e sunulduğu belirtilmemişse de bazı çıkarımlar yapmak mümkündür. Öncelikle eserin dili XV-XVI. yüzyılın mesnevileri gibi Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerine ve arkaik kelimelere sahiptir. İkincisi, bahsi geçen Kadîmî'nin Edirneli Şâhidî'den

ağır intihal yaptığı bilinmektedir. Bu intihal konusu, *Leyla vü Mecnûn* sahibi Kadîmî'nin hangi Selim döneminde yaşadığına dair bize ipucu verebilir.

Edirneli Şâhidî'nin (v.1504-5) bu eseri Osmanlı edebî sahasında *Leylâ vü Mecnûn* konulu ilk ve en hacimli mesnevidir. Şâhidî, çok beğendiği Genceli Nizâmî'nin *Leyla vü Mecnun*'unu telif-tercüme olarak Anadolu Türkçesine aktardığını eserinde dillendirmiştir. Bu yüzden Şâhidî'nin *Leyla vü Mecnun*'u Genceli Nizâmî'ninkine naziredir. Kadîmî'nin *Leyla vü Mecnûn*'unu bulan Raif Yelkenci, 1947'de Agâh S.Levend'den bu eseri incelemesini istemiştir. Agâh S.Levend bu eseri "Kadîmî'nin *Leyla vü Mecnûn*'u" adlı makalesiyle ilim dünyasına tanıtmış ve sonraki incelemesinde eserin edebî değeri olmadığını ve Edirneli Şahidî'nin Leyla ile Mecnûn mesnevisinden muhtasar bir intihal olduğu sonucuna varmıştır. (Levend 1952: 21-26). Gerçekten iki eser karşılaştırıldığında, Agâh S.Levend'in dediği gibi "Kadîmî'nin Şahidî'nin *Leyla vü Mecnûn* mesnevisini "aşırıldığı" kolayca fark edilir. "Kadîmî ile Şâhidî'nin eserleri birbirinin tamamıyla aynıdır. Kadîmî mahlasını kullanan şair, Şâhidî'nin eserini ele geçirmiş, bazı parçalarını atarak, mahlas yerlerini değiştirerek eseri olduğu gibi kendine mâl edivermiştir." (Levend 1959: 196). Her iki mesnevinin birçok beyiti birebir aynıdır, bazıları da sadece fiiller, fiilimsiler ve çekim ekleri gibi ufak farklara sahiptir. Şahidî eserinde sanatını övdüğü Şeyhî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*'i Türkçe'ye mükemmelen çevirmesini örnek aldığını söylemiş; kendisi de Leyla vü Mecnun adlı Acem güzeline (ilk defa) "Rûmî libâs" giydirmekle övünmüştür.

Osmanlı Devleti'nde ilk Türkçe Hüsrev ü Şîrîn müellifi Şeyhî'nin eseri, bu türün en güzel örneği kabul edilir. Bu yüzden Şâhidî eserinde kendini Şeyhî'yle eşleştirir, o da Anadolu'daki ilk Leyla vü Mecnun müellifidir, Şeyhî gibi takdir görmek istemiştir. Ancak Kadîmî, Şâhidî'ninkinden otuz küsur yıl sonra yazdığı *Leyla vü Mecnun*'da eserin ilk sahibi gibi davranmış, tek rakibi Şahidî'den bahsetmemiştir. Kadîmî Genceli Nizâmî'yi muhatap almıştır. Eğer Kadîmî II. Selim devrinde yaşamış olsaydı, sonradan yazılan *Leyla vü Mecnun* mesnevilerini ve müelliflerini yok sayamazdı. Ama Kadîmî, aynen intihal ettiği şu beyitlerde bile tek rakibi Şâhidî'den bahsetmeyip sanki *Leyla vü Mecnûn*'u

ilk kendisi Farsça'dan çevirmiş gibi davranmıştır. Şâhidî gibi *Leyla vü Mecnûn*'a *Gülşen-i 'Uşşâk* adını verdiği söylemiştir:

Bunuñ kim 'ıŝkıla oldu nızâmı

Dinildi Gülşen-i 'Uşşâk nâmı (Şâhidî,b.5637; Kadîmî,b.3948)

'Acem resmince hıub idi kabâsı

Geyürdüm ana Rûmîden libâsı (Şâhidî,b.5591; Kadîmî,b.3921)

Edirneli Şâhidî *Leyla vü Mecnûn*'u h. 883/m. 1478 yılında Cem Sultan'a ithaf etmiştir. Şahidî'nin Cem Sultan'dan bahsettiği yeri Kadîmî, Sultan Selim olarak değiştirmiş, beyiti aynen intihal etmiştir:

Cemâl-i mâh u hırşîde süre râh

Eger olur ise maķbûl-i Cem Şâh (b.5598, Şâhidî)

Cemâl-i mâh u hırşîde süre râh

Ķabûl eyler ise Sultân Selîm Şâh (b.3927, Kadîmî)

Yavuz Sultan Selim'e sunulduğunu varsayarsak Kadîmî'nin intihali siyasî bir manevra olarak düşünülebilir. Zira Şehzade Cem olayı, dünya kamuoyunda Osmanoğullarının itibarını zedeleyen kötü bir tecrübedir. Horlanmış, kullanılmış bir esir olarak hazin bir şekilde biten Şehzade Cem'in hayatı, sonraki Osmanlı padişahları için ibret alınacak bir hadisedir. Başlangıçta çok güçlü bir hâmî olsa da Şehzade Cem, "sâhib-i mülûk Osmaniyye" olamamıştır. Kadîmî Şehzade Cem'in yerine "sâhib-i mülûk-i Osmâniyye" olan II. Bayezid'den emaneti oğlu Yavuz Sultan Selim devralmıştır. Halil İnalçık "*Bilgin ve sanatkarın en önde gelen velinimetî, hamisi, ancak sâhib-i mülk hükümdar idi.*" (Şair ve Patronaj, s.9-10) derken patronaj sisteminde şair-sultan ilişkisine dikkat çekmiştir. Bu yüzden Kadîmî, *Leyla vü Mecnun* gibi mühim bir eserin Şehzade Cem ile anılmasını nesh etmek düşüncesiyle ağır intihalle de olsa Yavuz Sultan Selim'e sunmakta sakınca görmemiş olmalıdır.

Kadîmî'nin eserini Yavuz Sultan Selim'e sunduğunun bir diğer göstergesi, *Leyla vü Mecnun*'un yazmasına vesile olan Küreli Şeyh Muslihiddîn'e yazdığı kasidedir. Eserdeki "*Ender-Şeyhî Muşlihi'd-dîni'l-Kürevî RaĶmetu'llâhi*" başlıklı bu şiire göre, Şeyh Muslihüddîn eserin bazı beyitlerini görüp beğenmiş ve Kadîmî'yi *Leyla vü Mecnun*'u

tamamlamaya teşvik etmiştir. Küreli Şeyh Muslihüddîn'in kimliği, eserin hangi padişaha yazıldığı hakkında fikir verebilir.

II. Bâyezîd devrinde Kastamonu'nun Bakır Küresi kazasında ikamet eden Muslihüddîn-i Tavîl, ilmi, ahlakı ve nüktedanlığıyla meşhur olmuş bir şeyhtir. Nakşibendî şeyhi Emir Buharî'nin halîfesi olan Şeyh Muslihüddîn-i Tavîl'in hayatı hakkında çok az bilgi vardır. Şeyh Muslihüddîn-i Tavîl, arş ve kürsinin irtibatından hareketle sultanların yeryüzüne adaletle hükmetmesi ve zulme engel olması gerektiğinden bahsettiği bir risaleyi Sultan II. Bâyezîd'a sunmuştur. Eserinde "Padişahım, Bakır Küresi salihleri Resulullah'ı rüyasında mahzun görüyor." diye bölge halkına zulmedildiğini söyleyip yardım istemiştir. Sultan II. Bâyezîd Şeyh Muslihüddîn-i Tavîl sayesinde öğrendiği bu zulmü, hemen ortadan kaldırmıştır. Daha sonra Bursa'da ikamet eden Şeyh Muslihüddîn-i Tavîl vefat ettiği Zeyniye Tekkesi'nde medfundur (Donuk 2016: 393; Öngören 2012: 240-241). Bu bilgiler ışığında Kadîmî Kastamonu Küre (Bakır Küresi)'de yazdığı *Leyla vü Mecnun*'unu tahta yeni çıktığı zaman Yavuz Sultan Selim'e (slt.1512-1520) ithaf etmiştir. Çünkü Sultan II. Selim zamanında Kastamonu Küre'de Şeyh Muslihüddin adlı bir şeyh yaşamamıştır.

Neticede *Leyla vü Mecnun* sahibi Küreli Kadîmî'nin Yavuz Sultan Selim devri şairi olduğunu düşünmekteyiz.

Kadîmî'nin Hayatı ve Edebî Şahsiyeti

İncelediğimiz *Sûr-nâme*'nin müellifi Kadîmî, Akşemseddin'in oğlu Hamdullah Hamdî'nin torunu veya oğludur. XVI. yüzyıl tezkireleri sadece bu Kadîmî'den bahsetmişlerdir. Riyâzî Mehmed Efendi'ye göre *Yûsuf u Züleyhâ* sahibi Hamdî'nin oğlu olan Kadîmî, Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi vazifesiyle sarayda bulunmuş ve h.985 / m.1577-78'de vefat etmiştir:

"Yûsuf u Züleyhâ sâhibi Hamdî'nün ferzendidir. Küttâb-ı dîvân-ı sultânîden idi. Nesr Tokuz yüz seksen beşde murg-ı revânü âşiyân-ı kadîmi ârâm-gâh itmişdi. Bu beyt anundur:

Nazım: Hâneme geldi ser-i kûyma 'azm itmiş iken

Buldum ol meh-veşi gökde ararken yirde (Açıköz 2018: 273

Kâfzâde Fâizî'ye göre de Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi iken h.995 yılında vefat eden Kadîmî, Akşemseddînzâde neslindedir. 1582 tarihi Sûrnâme'yi yazdığı için hayatta olduğuna göre Kadîmî'nin vefat tarihinde Kâfzâde Fâizî'nin dediği h.995 tarihi doğrudur. Kâfzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-Eş'âr*'ında şair için kullandığı "*Hafid-i Hamdî sâhib-i Yûsuf u Züleyha*" ifadesi, kelime anlamı gereği "*Yûsuf u Züleyha* sahibi Hamdî'nin oğlu veya torunu" demektir. *Sicill-i Osmânî*'de ise Kadîmî Hâfız Hamdî Çelebi adıyla bahsedilen şairin yine Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi olduğu ve h.995'te vefat ettiği yazılıdır. *Sicill-i Osmânî*'deki ek bilgi olarak verilen "*Yûsuf u Züleyha* manzumesini te'lif eyledi, şairdir." cümlesi, Kadîmî'nin böyle bir eseri olup olmadığına dair dikkat çekicidir. Ancak *Tuhfe-i Nâ'ilî*'de, *Sicill-i Osmanî*'deki Kadîmî'nin eseri ile bilginin doğru olmadığı, *Yûsuf u Züleyha* sahibi babası ile karıştırıldığı için şairin adının "*Hamdî Çelebi*" olarak yazıldığı söylenmiştir (Yuvacı, 2014: 148).

Mecmualarda Kadîmî'nin şiirlerine tesadüf edilebilmektedir. Araştırmamızda *Pervane Bey Mecmuası* ile Kâbilî'nin *Sultân-ı Hübâna Münasib Eş'âr*'ında Kadîmî'nin bazı şiirlerini tespit ettik. *Pervane Bey Mecmuası*'nda yer alan Kadîmî'nin Bursalı Resmî'ye (v.1571) yazdığı nazire şöyledir:

Nazîre-i Kadîmî:

Ağlayan dil bülbülün güldürmege bir gül yiter

Çün dimişler ârife gülzârdan bir gül yiter

Nergis-i ra'nâ ile her gûşede çeşmün gibi

Mest ü ma'mûr olmağa la'lün hayâli mü'l yiter

Mutribâ tanbûra depret perde-i 'uşşâkda

Kim sana şekvâ surâhîden gelen kulkul yiter

Ger hasûdun görmesinden i'tirâzun var ise

Gözlerin bozartmaga anun bir avuç kü'l yiter

*Gül yüzün vasfın Kadîmî'den işidüp 'andelîb
Dir ki hâmuş olalum 'uşşâka bu bülbül yiter (g.1581, 607)*

Kâbilî'nin *Sultân-ı Hübâna Münasib Eş'âr*'ında yer alan XVI.yüzyıl şairleri arasında Kadîmî'nin bir beyiti ve bir muamması vardır:

Kadîmî Çelebi:

*Mecnûnunam didiğüme incinme iy yâr
Dîvânenem benüm sözüme yokdur i'tibâr (1100, 256)*

Mu'ammâ-yı Kadîmî Efendi Be-Nâm-ı Hüseyin:

*Mihr-i ruhsârunla dâ'im nûr u fer bulur hilâl
Evc-i hüsn ey âfitâbum buldı zâtunla kemâl (2577, 529)*

Ehli Nazmun Kadîmî Beg-zâde:

*Yolına cün virmedür kânûnu her üftâdenün
Bir kalını virmezin dünyâya çengî-zâdenün (3751, 738)*

Kadîmî'nin Ailesi

Kadîmî'nin hayatı hakkında fikir sahibi olabilmek için dedesi Akşemseddin'in⁵ ailesiyle bilgileri hatırlamakta fayda var. Akşemseddin ve ailesi hakkında asıl kaynak, Göynüklü Kadı Emîr Hüseyin Enîsî'nin⁶ *Menâkıb-ı Akşemseddîn*'idir.⁷

İstanbul'un manevî Fatihi olarak sevilen "Akşeyh" lakaplı Akşemseddin'in asıl adı Şemseddin Muhammed b.Hamza'dır. Akşemseddin'in babası olan kerameti sebebiyle aldığı *Kurtboğan* lakabıyla meşhur Şeyh Hamza, Sühreverdiyye tarikatı pîri Şihâbüddîn Ömer

⁵ Akşemseddin'in hayatından bahseden asıl kaynakları, Ali İ.Yurd ve M.Kaçalin *Akşemseddin Hayatı ve Eserleri* adlı kitapta toplamıştır.

⁶ Hüseyin Enîsî'nin Karaca Ahmed Sultan'ın menkıbelerini anlattığı *Mir'atü'l-Vefa Li Vücûhi's-Safâ* adlı bir eseri daha bulunmuştur (Necdet Tosun (2007), Karaca Ahmed Hakkında Yeni Bir Kaynak...", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V Bildirileri*, c.II, s.323-328)

⁷ Her ne kadar menkıbe kitabı olarak bilirse de *Menâkıb-ı Akşemseddin* önemli tarih bilgileri içeren bir eserdir. Akşemseddin soyundan geldiği söylenen Kadı Emir Hüseyin Enîsî'nin (1449-1503) bu eseri Akşemseddin'in hayatı, ailesi, halifeleri hakkında önemli bilgiler içerir. Eserdeki bir menkıbe müellif Enîsî'nin dedesiyle ilgilidir. Orhan Köprülü Taşköprülüzâde'nin de Enîsî'den istifade ettiği düşünülmektedir. (Orhan Köprülü (1951), *Tarihi Kaynak Olarak XIV. ve XV. Asırlardaki Bazı Türk Menakıbnameleri*, İstanbul: İstanbul Ün.v., Doktora Tezi, 83-93.)

Sühreverdî el-Bekrî'nin (v.632/1235) ahfadından olduğu için ailenin soyu Hazret-i Ebubekir'e dayanır (Enîsî 2011: 36; Taşköprülüzâde 2019: 370; Lâmiî 1993: 684).

1390'da Şam'da doğan Akşemseddin, ailesiyle birlikte yedi yaşında Amasya'nın Kavak ilçesine yerleşti ve küçük yaşta hafız oldu. Medrese eğitimi sırasında tıp ve dinî ilimlerde ilerlediği Osmançık Medresesi'nde daha sonra müderris oldu. Bir süre sonra Hacı Bayram Veli'ye müntesip olan Akşemseddin, kısa zamanda hilafet aldı. Akşemseddin'in çileye girdiği hücre hâlen Ankara Hacıbayram Camii bodrumundadır. Hacı Bayram Veli'nin vefatından sonra (v.1430) Göynük'te Bayramiyye postnişini ve Bayramiyye'den neş'et eden Şemsiyye pîri olarak halkı irşada devam etti.⁸ Yedi kez gittiği haccın son seferinde dört yıl Medine'de kaldı.

Akşemseddin'in Sultan Fatih'le olan meşhur ilişkisinin padişahın Manisa'da şehzadelik yıllarına dayandığı söylenir. İstanbul'un Fethi'ne bizzat padişah tarafından davet edilen Akşemseddin'e Sultan Fatih fetihten sonra dergahlar yaptırmak istedi. Bunu kabul etmeyen Akşemseddin, bir süre İstanbul Zeyrek Camii'inde adına kurulan tekkede bir süre halkı irşad etti. Akşemseddin kalan altı yıllık ömrünü döndüğü memleketi Göynük'te geçirmiştir. Vefatını hissedince sünnet-i seniyyeye binaen kendi inşa ettiği mescidde topladığı çocuklarına ve müridlerine vasiyet ve öğütte bulunup helalleştikten sonra, Yâsîn okuyarak sağa yatmış, elini sağ yanağına koyarak vefat etmiştir. (h.863 Rebiulahir/m.1459) Akşemseddin, Gazi Süleyman Paşa Camii yanına defnedildi, beş yıl sonra Sultan Fatih medfenine üstü kapalı türbe yaptırdı. Abdurrahim Karahisarî ve Şeyh İbrahim Tennurî gibi birçok halife yetiştiren Akşemseddin'in vefatına, *mürşid-i tarîk* ve *kâşif-i esrâr* lafızları tarih düşürüldü (Vassaf, II, 453). Hamdullah Hamdî babasının vefatını önceden hissetmesinden adlı eseri başında şöyle bahsetmiştir:

Âdem oldur ki mevte kâdir olur

Ancılayın kimesne nâdir olur

⁸ Hilafetinden sonra Beybazarı, Çorum gibi yerlerde bulunduğu bilinen Akşemseddin'in neden Ankara'daki Bayramiyye Âsitanesi'nde postnişinlik yapmadığı meçhuldür.

Diri sanurlar anı ölmüştür

Cânuna cismi merkad olmuştur (H.Hamdî, Yûsuf u Züleyhâ)

Taşköprülüzâde'nin bizzat Akşemseddin neslinden birinden öğrendiğine göre on iki evladının yedisi erkekti (Taşköprülüzâde 2019: 380). İki kızı hakkında bilgi yoktur. Akşemseddin'in Türbesi yanında kendisinden önce peşpeşe vefat eden üç kızı Mahbûbe; Fahrunnisa; Zeynep ile adı meçhul hanımı medfundur. Zeyneb Hanım'ın Arapça kitabesinde "Akşemseddin'in günahsız küçük yavrusu Zeyneb'in vefatı 852 senesi Ramazan ayının 24.gecesi vukû buldu." (21 Kasım 1448) yazılıdır. Fahrunnisa Hanım'ın Arapça kitabesinde "Akşemseddin'in günahsız ve bağışlanmış kızı Fahrunnisa 852 Ramazan ayının 26.gecesinde vefat etti." (23 Kasım 1448) yazılıdır. Mahbûbe Hanım'inkinde ise "Akşemseddin'in günahsız ve âlim kızı Mahbûbe, 852 senesinin Zilkade ayının 2.gecesi vefat etmiştir" (28 Aralık 1448) yazılıdır (Yardım 1989: 139-140). Buna göre fetihten beş yıl evvel Ramazan'da sadece iki gün arayla Akşemseddin'in bebeği Zeynep ve küçük kızı Fahrunnisa vefat etmiştir. Akşemseddin'in ulema seviyesinde eğitim almış büyük kızı Mahbûbe Hanım ise evlenecek yaşta değildir. O da kızkardeşlerinden sadece iki ay sonra vefat etmiştir. Peşpeşe gerçekleşen bu ölümlerin humma, çiçek vb. bir salgın yüzünden olduğu düşünülebilir.

Akşemseddin'in yedi oğlunun hepsinin de ilk adı Muhammed'dir. M. Hamdullah Hamdî en küçüğüdür. Diğer kardeşleri, büyükten küçüğe doğru M. Sadullah, M. Fazlullah, M. Nurullah, M. Emrullah, M. Nasrullah ve M. Nurülhüda'dır. Sadullah, Fazlullah, Emrullah, Hamdullah Hamdî babalarından Şemsî hilafeti almıştır. Ancak Hamdullah Hamdî uzlete çekilip şeyhlik yapmamıştır.

Akşemseddin'in en büyük oğlu Şeyh Sadullah (v.890-7/1492), babasının teşvikine rağmen başta tasavvufa rağbet etmeyen zâhir ilimlere meyyal başarılı bir hattattı. Akşemseddin'in zühd ve takvada, usûl- fûrû ilminde "meşreb-i âlîlerini İmâm- Azam Ebu Hanîfe meşrebine" benzettiği bu oğlu için "Sadullah zamanının İmam-ı A'zam'ıdır." dermiş (Enîsî, 66-67). Tefsir ilmiyle uğraşan din, tasavvuf, tıp konularına dair kendi istinsahı *Kitâb-ı Lü'lü'yât* (Göynük, yt.1472) adlı eseri (Çelebioğlu 1989: 173) ile *Şerh-i Mevakif*'a haşiyesi olan Şeyh Sadullah'ın Akşemseddin Türbesi'ndeki hatları yazdığı bilinmektedir, Sadullah Çelebi sonradan

babasının manevî işaretleriyle gittiği İran'da Molla Aleaddin Tûsî'den hilafet almış ve Göynük'e dönünce babasının yerine (ilk) postnişin olmuştur (Taşköprülüzâde 2019: 384). Vefat edene kadar birçok derviş yetiştiren Şeyh Sadullah'ın oğlu Abdülkadir Çelebi (21 Ağustos 1464-7 Aralık 1538) de zahir ve bâtn ilimlerinde mâhir, kerameti meşhur bir mutasavvıftı (Enîsî, 108). Şeyh Sadullah hâlen babası Akşemseddin'in yanında medfundur.

Babasının halifesi Şeyh Hamzatü's-Şamî'den icazetli olan ikinci oğlu Şeyh Fazlullah (v.950/1543) da güzel ahlakı ve kerametleriyle meşhur bir mutasavvıftı. Enîsî, ilim tahsil ettikten sonra Şeyh Fazlullah'ın Göynük'te Akşemseddin Tekkesi'ne "postnişin olduğunu" söylemiştir (Enîsî 2011: 70). Sonraki araştırmacılar ise Şeyh Fazlullah'ın "Akşemseddin'den sonraki ilk postnişin olduğunu" söylemişlerse de ağabeyi Şeyh Sadullah'ın ilk postnişin olması daha akla yatkındır.⁹

Akşemseddin'in üçüncü oğlu Nurullah Çelebi Bursa'da danışmend olmuş, hocalık yaparken bir kaza ile vefat edince Göynük'te aile türbesine defnedilmiştir (Enîsî, 70). Akşemseddin'in dördüncü oğlu Molla Emrullah Çelebi¹⁰ (v.919/1514) de Bursa'da eğitim almış, sonra Molla Hayâlî'den manevî terbiye görmüştür. Emrullah Çelebi el konulan Akşemseddin Vakıfları'nı geri almak için Sultan Fatih'e başvurduysa da bunlar yerine ona Bursa'da önce Emir Sultan Evkafı sonra Sultan Murad Evkafı mütevelliliği verildi. Bu görevdeyken kısa süre sonra hastalığı sebebiyle emekli oldu, kötürüm halde vefat etti. "Merhum her vakit ağlar ve "Babamın vasiyetine uymadığım için bu bela başıma geldi." derdi. Zira babası Akşemseddin Efendi, çocuklarına kadılık ve mütevellilik görevlerinde bulunmamaları yönünde vasiyette bulunmuştu." (Enîsî 2011: 111; Taşköprülüzâde 2019: 386). Emrullah Çelebi'nin kabri Bursa'da Zeyniler mahallesindedir (Vassaf, 2006: 455; Donuk 2016: 382-384).

⁹ Enîsî, Akşemseddin'in veda sohbetinde "...arkada hurkam u kaftanum u gömlek ü tâc u imâmeyi oğlum Pîr Muhammed'e bahş etdüm..." dediğini aktarmıştır (a.g.e. 59). Enîsî'nin Fazlullah'ın babası yerine şeyh olduğunu söylemesi ilk postnişin olduğu anlamına gelmez. Zira Akşeyh'in bütün oğullarının ön adı Muhammed'dir. Üstelik "Pîr" yaşlı, büyük anlamında ise Sadullah'ın önce şeyh olduğunu söylemek daha doğrudur. Üstelik Şeyh Fazlullah'ın vefatı h.950 olduğu için ilk postnişin olsa, babasının vefatından sonra 85 yıl Bayramî-Şemsî postunda kaldığını varsaymak gerekir.

¹⁰ *Künhü'l-Ahbâr*'da Nurullah ile Emrullah karıştırılmıştır (G.Âlî 1997: 762).

Emrullah Çelebi'nin oğlu Ömer'in oğlu Şemseddin Çelebi (v.1551), II. Selim'in hocasıydı, kendisi Sultan III. Murad'ın nedimesi Aîşe Hubbî ile evlenmiştir. Bu çiftin kızlarının eşi ise Hubbî Mollası diye meşhur olan İstanbul Kadısı Vusûlî Mehmed'dir (v.1590). (Gelibolulu Âlî 1997: 763, Yurd 1994: 192)

Akşemseddin'in beşinci oğlu Nasrullah ise gençken "*tahsil için diyarı Fâris'e gitti, anda vefat eyledi. Kabri nâ-malumdur.*" (Enîsî, 70). Akşemseddin'in altıncı oğlu Nurülhüda ise daha babası yaşarken kerametleriyle meşhur bir meczub-ı ilahî idi. Doğum ve ölüm tarihler meçhuldür. Türbesi Çorum İskilip'e bağlı Evlek'tedir. Nurülhüda'nın kerametiyle çıkan Evlek Suyu denen şifalı bir pınar bölgede meşhurdur ve Evlek Köyü'nde hâlen Nurülhüda neslinden kişiler vardır kayıtlı Zeynî Efendi'nin yazdığı Nurülhüda'nın menkıbeleri (Milli Ktp., A 1712) başında kayıtlıdır (Cunbur 1993: 87).

Akşemseddin'in yedinci ve en küçük oğlu Hamdullah Hamdî (h.853-909/1449-1503) henüz doğmadan babası tarafından sanatı ve ilmi taltif edilmiş münzevi bir zâttı. Akşeyh postnişinliği oğlu Şeyh Sadullah'a devrettikten sonra, uzlete çekilmiş ve sadece küçük Hamdullah ile ilgilenmiştir. Enîsî bu sürece dair önemli ve detaylı bilgiler verir. Hamdullah daha doğmadan Hızır'ın duasına mazhar olmuştur. Akşemseddin daha ana karnındayken âlim ve şair bir oğlunun olacağını keşfettiğinden eşinin karnını "Benim kâmil, fâzıl şair oğlum!" diye okşarmış. Akşemseddin sık sık "Hamdullah'ın yetim ve garip kalmayacağını bilsem çoktan bu dünya kahrını çekmez, bekâya göçerdim." dermiş. Eşi şaka yollu "Göçerim dersin göçmezsin, deyince "Eh, bari göçeyim!" demiş ve kısa süre sonra, Hamdullah Hamdî on yaşındayken vefat etmiştir. (Enîsî, 2011: 45,73)

*A'nî nûr-ı beyâz-ı maşrık-ı dîn
Kutb-ı irşâd Şeyh Şemseddîn*

*Tıfl-ı ferzend idüüm ana bu fakîr
Olmış isî za'îf Hazret-i Pîr*

*Bana eyler idi şefkat ile nazar
Dir idi bu oğlum olmasa eğer*

*Gider idüim bu dâr-ı mihnetden
Derd ü gamdan belâ-yı gurbetden*

*Âh kim bu yetîmi Yûsuf-vâr
Kılısdur cefâ-yı ihveti zâr (Hamdî, Yûsuf u Züleyha)*

H.Hamdî gençliğinde Bursa'da Çelebi Mehmed/Sultan Murad? Medresesi'ne danişmend/müderris olmuştur. Pek çok ilim gibi ilm-i hey'et ve nücûm, musikîde mahirdi, hattattı. Molla Hayâlî ile ilmi münakaşalar yaptığı bilinmektedir. Otuz yaşlarında babasının manevî işaretleriyle Şeyh İbrahim Tennurî'ye biat etmiştir. H.Hamdî icazet aldıktan sonra Göynük'te inzivaya çekildi. Pekçok kerameti görülen H.Hamdî'nin inzivası sırasında Molla Câmî ile mektuplaştığı, hatta Göynük'te gizlice görüştüğü anlatılır. Hamdî'nin *Divan* ve *Hamse'si* (*Yûsuf u Züleyhâ, Leyla ve Mecnûn, Ahmedîyye, Mevlid, Kıyafet-nâme* ve *Tuhfetü'1-Uşşâk*) ile *Mecâlisü't-Tefâsîr* adlı bir tefsiri vardır. H.Hamdî h.897'de bitirdiği Yusuf u Züleyha mesnevisini Sultan II. Bayezid'e ithaf etmiş, sultandan iltifat görmeyince eserdeki ithafı çıkarmıştır. Siyasetten faydalanmak istemediği için eserlerinde devlet adamlarına medhiye hiç yoktur. Anadolu sahasında türünün en başarılı eseri sayılan *Yûsuf u Züleyha'sı* istinsah ile geçindiği söylenir (Sungurhan 2017: 311; Vassaf II, 2006: 454) Bazı kaynaklarda vefatı h.909 verilmişse de Latîfî ve Riyazî'ye göre *Hamdullah Hamdî büyük şair Necatî Beg ile aynı yıl, yani h.914/m.1514'te vefat etmiştir.* (Canım 2000: 235; Açıkgöz 2017: 127; Özcan 1989: 251)

Akşemseddin'in yedi oğluna dair bilgileri toplarsak öncelikle Akşemseddin'in üç oğlu Nurullah, Emrullah ve Hamdullah'ın ortak noktaları medrese eğitimi için Bursa'da bulunmalarıdır, hatta Emrullah'ın kabri Bursa'dadır. Sâniyen Akşemseddin Tekkesi'nde postnişin olan ve Türbe'de medfun olan oğulları hakkında farklı bilgiler vardır. Bayramiyye tarikatının Şemsiyye şubesinin sahibi olan Akşemseddin'in oğulları Sadullah, Fazlullah, babalarından Şemsî hilafeti almıştır. Ancak Şeyh İbrahim Tennurî yolunu tutan Hamdullah Hamdî uzlete çekilip şeyhlik yapmamıştır. Bundan başka, Ali İ.Yurd eserinde türbe içini gösteren resim altına Akşeyh'in yanında Sadullah ve Emrullah'ın medfun olduğunu yazmıştır.

Günümüzde Akşemseddin'in yanındaki iki sandukanın Şeyh Sadullah ve Emrullah Çelebi'ye ait olduğu yazılıdır. Oysa Enîsî Efendi, Hamdullah Hamdî, Emrullah ve Fazlullah'ın türbe dışındaki hazirede yattığını söylemiştir. Yine II. Mahmud devrine ait *Musavver Sefâretnâme-i İnan* adlı eserde Akşemseddin Türbesi'nde Sadullah Efendi'nin ziyaret edildiğinden bahsedilirken Emrullah Çelebi'nin türbede medfun olduğu söylenmemiştir (Önal 2018: 17^b, 94).

Akşemseddin Türbesi'ni mimarî açıdan ilk tanımlayan Ekrem H.Ayverdi, türbe içindeki sandukaların Hamdullah Hamdî ve Nurülhüda'ya ait olduğunu söylemiştir. Ancak Nurülhüda'nın Türbesi Çorum Evlek'tedir. Akşemseddin Türbesi haziresindeki kitabeleri eksik iki mezarın ilki h.745/m.1344 ve diğeri h.967/m.1560 tarihli. Ayverdi ilk kitabenin Orhan Gazi devrine ait olduğunu ve h.967 tarihli ikinci kitabenin kabir-hâ kelimesiyle kadının kastedildiğini söylemiştir. (Yardım 1989: 135,141). Göynük'te Osmanlı dönemine ait mezar taşları içinde isimsiz 1538 ve 1559 tarihli iki kitabe ayrıca 15 meçhul kitabe vardır (Çal, 2007: 337,322). Bunlar içinden biri H.Hamdî'ye belki Kadimî'ye ait olabilir. Sonuç olarak Bursa'da medfun olan Emrullah Çelebi'nin Göynük'te olması mümkün değildir. Kanaatimizce Akşemseddin'in yanında Şeyh Sadullah ve Şeyh Fazlullah medfundur. Kitabesi bulunmasa da kaynaklara göre Hamdullah Hamdî Akşemseddin Türbesi'nde medfundur.

Akşemseddin Vakfiyelerinin Ailesine Etkisi

Akşemseddin kendi malını, mülkünü, kitaplarını yaptırdığı mescidi vefatından evvel kendi adına vakfiyeye kurduğu devretmiştir. Bu şekilde Akşemseddin, dünyalık bir miras bırakmadığı ailesine ve nesline halka hizmet etmek gibi büyük bir sorumluluk yüklemiştir. Akşemseddin istemese de gerek Sultan II. Murad ve Sultan Fatih çeşitli vesilelerle yardımlar yapmıştır. Öncelikle Akşemseddin, Sultan II. Murad kendisine Göynük'te arazi temlik ettiği için bu ilçeye yerleşmiştir.

Akşemseddin sultanların kendisine ihsanını vakfiye bünyesinde kabul etmiştir. Bu yüzden Akşemseddin Evkâfı iki yoldan genişlemiştir.¹¹ Akşemseddin'in h.858 / m.1454'te Türkçe kendi el yazısıyla yazdığı *Vakıf-nâmesi*'nin bir nüshası *Menâkıb-ı Akşemseddin*'de mevcuttur. Akşemseddin, çocuklarına vakfettiği *Mütevassıt* adlı kitabının arkasına bizzat Arapça şöyle yazmıştır:

“Anadolulu Hanefî sufi Akşemseddin diye anılan Muhammed b.Hamza işbu kafiye şerhi kitabını, kendi neslinden gelen evladına, asıldan asıla, nesilden nesile intikal ile ta yok oluncaya kadar vakfetmiştir. Daha sonra kitabın geliri kadı, kadı vekili ve diğer salih din adamlarından muhtaç olanlara verilecektir. Çünkü onlar zamanımızda adaletli suretinde görünen haramîlerdir. Bu vakfın mütevellîsi, kendisine vakfedilenlerin en muttakisi olacaktır. Şimdi bunu işittikten sonra bozanlara Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun.” (Lâmîî, 1993: 688).

Daha önce Sultan II. Murad, Gölözü Ovası'ndaki Yorgi Çiftliği arazisi ve tarlalarını Akşemseddin'e tahsis etmişti. Sonra Sultan Fatih Akşemseddin adına Göynük'te büyük bir külliye ve dergah yaptırmak istemişse de bunu reddeden Akşemseddin sadece bir çeşme yaptırmaya müsaade etmiştir. Fatih'in kendisine bahşettiği emlak ve ihsanları adına kurulacak bir vakfiye verilmesi şartıyla kabul etmiştir. Akşemseddin kendi malından iki değirmen, bir ocak ve şimdiki türbesinin bulunduğu yerdeki mescid, Sultan Fatih'in kızını tedavi ettiği için bahşettiği Beypazarı'ndaki pirinç tarlalarını vakfına hasır etmiştir.

Vakıf-nâmesine göre Akşemseddin verilen bu araziye evladiyet şartları çerçevesinde vakfetmiştir. Akşemseddin Vakfı'nda sırasıyla oğulları Şeyh Sadullah, Şeyh Fazlullah, Emrullah, Mehmed ve Nasrullah mutasarrıf olmuşlardı. Şeyh Sadullah vefat edince evladından Abdülkadir Çelebi, Mehmed ve Fazlullah Çelebiler, onlar vefat edince oğulları Rükneddin ve Emrullah Çelebi, onlar vefat edince oğulları Ömer, Haydar ve Mehmed, onlar vefat edince oğlu Zeynüddin vakfa mutasarrıf oldular. Gölözü ve Göynük'teki vakıflara Sultan Selim nişan-ı hümayun vermiştir. Gölözü'ne bitişik Papazoğlu Şeyh Sadullah Çelebi'nin hanımı

¹¹ Akşemseddin Vakfiyesi'nin vakıfname sureti, Fatih'in katkıları için bkz.(Yurd 1994: 31; Özönder, 1989: 128-130)

Hafsa Hatun mülkü olarak kayıtlıdır. Bu hanım ölünce mülkiyet oğlu Abdülkadir Çelebi'ye geçmiştir. Süreç içinde XVIII. yüzyıla kadar vakıf mallarının mülkiyeti hakkında Göynüklüler ve Akşemseddin ailesi arasında çıkan tartışmalar mahkemeye taşınmıştır. Mesela 28 Şubat 1610'da Göynük müfettişine, Göynük ve Akhisar kadılarına gönderilen hükümde "Göynük çarşısında katledilen Akşemseddin evladından Hamdî'nin katili Mehmed'in mahkeme edilmesinden" bahsedilmiştir.¹² XIX. yüzyılda ise Akşemseddin ailesinin Gülözü'ndeki vakıf mülklerini kaybetmiştir. Saraydan "muafiyet-i emr-i âlî" ile Akşemseddin Vakfiyesi avarız ve tekalif vergilerinden hep muaf tutulmuşsa da zaman zaman aile ve ihvan zor duruma düşürülmüştür. Yine de göre Akşemseddin ailesi Göynük halkına göre varlıklıydı. (Özlu, 157-158,166). Akşemseddin Vakıfları, XX. yüzyılda başka ellere geçmiştir.

Kaynaklar Akşemseddin'in vasiyetine rağmen ailesinin vakıflarla ilgili sorumluluğuna sahip çıkamadığını gösteriyor. Yukarıda belirttiğimiz gibi Emrullah Çelebi ellerinden alınan vakfiyenin iadesi için saraya gittiğinde kabul görmemiş ve kendisine Sultan II. Murad Vakfiyesi mütevelliliği verilmişti. Kısa sürede kötürüm olduğu için burdan da emekli edildi. Enîsî'de Emrullah Çelebi'nin başına gelen bu felaketle ilgili Akşemseddin'in bir keşfini şöyle anlatır:

"Sultan, Mehmed Akşemseddin'e bir miktar filori gönderdi. Şeyh oğullarını ihzar edip -İşbu altınları size hibe eyledim, dedi. Mezbur Emrullah, zikrolan altınları taksim ederken bir miktar dizi altına gizledi. Niyeti, (Ak)Şeyh'in velayetini tecrübe idi. Şeyh eyitdi: -Ya Emrullah!...Kötürüm olduğın zamanda (sakladığın para sana) gerek(ir) mi dersin? dedi. Âkibet mezbur Emrullah kötürüm oldu. Ol hali ile vefât eyledi." (Enîsî 2011: 70)

Akşemseddin'in evladı içinde en çok Hamdullah Hamdî'nin vakıf hizmetinden ve nimetinden mağdur edildiğini görüyoruz. Akşemseddin'in vakfettiği mallarının mutasarrıflığını gösteren kayıtlarda Hamdullah Hamdî'nin adı geçmemektedir (Toprakeşenler 1994: 66). Nitekim H.Hamdî *Yûsuf ve Züleyha*'da babasının vefatından sonra kardeşlerinin ve Akşemseddin'in dervişlerinin kendisine Hz. Yusuf gibi zulmettiğini söylemiştir. Kaynaklarda Hamdullah Hamdî'nin

¹² BOA, A.{DVNSMH.d..., 79-415, h.4.12.1018.

mirastan pay alamadığı için sıkıntılı bir hayat yaşadığı anlatılır. H.Hamdî'nin şiirlerinde dünyada çektiği sıkıntılardan izler vardır (g.131, 137). hatta sıkıntısını unutmaya ihtiyacı onu kitap yazmaya sevketmiştir:

*Eger zekât-ı vefâya fakîr ister isen
Cihânda Hamdî'den özge bulunmaya muhtâc (25/7)*

*Dîvâne olma şi'irünü dîvân u defter it
Ey Hamdî gerçi kıldı seni târumâr hüzn (135/5)*

*Ger mülki olsa cân u gönül Hamdî miskînün
Vakf eyler idi anları yâr âsitânına (158/5)*

*Hamdî kanın helâl sandı rakîb
Ben n'idem ol harâmzâde ile (159/5)*

Hamdullah Hamdî, *Yûsuf u Züleyha*'nın sebab-i telifinde babasının öngörüsünün doğru çıktığını ve kardeşlerinden ve babasının ihvanından zulüm gördüğünü anlatmıştır: (Enîsî, 2011: 45,72). Ağabeylerinden ilgi yerine eziyet gören H.Hamdî, Hz.Yusuf'un hayatıyla kendi mağduriyeti arasında kurduğu ilgi, eserin pek çok bölümünde fark edilebilir. Eserde baba-oğul ilişkisi ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Cebrail'in cennetten getirdiği hediyeyle Hz. Yusuf'u taltifi, kardeşlerini nasıl kıskandırmışsa kendisinin doğumunu Hızır'ın müjdelemesi ve babasının ona açıkça ayrıcalıklı davranması da kardeşlerinin H.Hamdî'ye haset etmelerine sebep olmuştur. H.Hamdî Akşemseddin'in "Küçük Hamdullah'ın mağdur edileceğini bilmesem çoktan bu dünya kahrını çekmez, Hakk'a göçerdim." sözünü de eserine almıştır:

*A'nî nûr-ı beyâz-ı maşrık-ı dîn
Kutb-ı irşâd Şeyh Şemseddîn
Tıfl-ı ferzend idüm ana bu fakîr
Olmuş isi za'îf Hazret-i Pîr
Bana eyler idi şefkat ile nazar
Dir idi bu oğlum olmasa eğer
Gider idüm bu dâr-ı mihnetden
Derd ü gamdan belâ-yı gurbetden
Âh kim bu yetîmi Yûsuf-vâr
Kılısardur cefâ-yı ihveti zâr*

Çünkü itdi vefât Hazret-i Pîr
 İtdiler ne didi-y-ise bî-taksîr
 Gitdi ol gamda ben mukîm oldum
 Ce'vden sufte-dil yetîm oldum
 Yûsuf irmiş belâsı gâyetine
 İrmedüm ben cefâ nihâyetine
 Anun ihvânu itdi zulm u hased
 Bunlarun nesli kendülerden eşed
 Nâmun andukça Yûsuf'un ol azîz
 Yâd olur-idi dilde mihr-engîz
 Yûsuf'un çekdiğümce gussasını
 Gussam okurdu bana kissasını (H.Hamdî, Yûsuf u Züleyha'dan)

Kaynaklara göre Hamdullah Hamdî'nin Şeyh Muhammed Zeynüddin Çelebi (896-977/1491-1569) adlı bir oğlu vardı. Babası gibi âlim ve mâhir bir hattat olan ve Zeynî mahlasını kullanan bu zât, seksen yaşında vefat etmiştir. Şeyh Zeynüddin Çelebi'nin vefatına tarih düşüren Enîsî (Enîsî 2011: 73-75; Gelibolulu Âlî 1997: 766-768). onun babası Hamdullah Hamdî'nin yanında medfun olduğunu söylemişse de Hüseyin Vassaf Bey bu kabri bulamamıştır. (Vassaf II, 2006: 454).

Riyâzu's-Şu'arâ' da Kadîmî'nin Akşemseddin'in oğlu Hamdullah Hamdî'nin ahfâdından olduğunu ve Dîvân-ı Hümâyûn kâtibiyken h.985 / m.1578'de vefat ettiğini söylenmişti. Kâfzâde Fâizî ve Sicill-i Osmanî'ye göre ise Kadîmî h.995 / m.1587'te vefat etmiştir. Kadîmî *Sûr-nâme'sini* 1582'de yazdığına göre h.995 tarihinin doğru olması gerekir.

Öte yandan Hamdullah Hamdî'nin oğlu Şeyh Muhammed Zeynüddin Çelebi (896-977/1491-1569) Kadîmî'nin babası olabilir. Eğer H.Hamdî'nin vefat tarihi olarak gösterilen 1514 veya 1509'u esas alırsak 1582'de sağ olan Kadîmî, H.Hamdî'nin oğluyca en az 68 veya 73 yaşında olmalıdır. Normalde emeklilik yaşı olan 68-73 yaşında biri padişahın mansıb istemez, diye düşünüyoruz. Ancak Akşemseddin ailesinde uzun ömürlü olanlar vardır. Mesela "Kalıcı Delisi" lakabıyla meşhur Şeyh Seyyid Mehmed Hüseyinî el-Bekrî Dede (h.900-1124) tam 224 yaşında

vefat etmiştir.¹³ Kadîmî *Sûr-nâme*'sindeki aşağıdaki beyitte padişaha "dünyalık işlerden el çektiğini" (b.2) söylemiştir ki bu ifadeler, şairin ileri yaşlarda olduğunu akla getirmektedir:

Devlet-i dünyâdan el çekdüm 'alâkam kalmadı
Hâzret Eyyüb ihtisâbın bendeje kıldıuy 'atâ (Kadîmî, b.421)

Kadîmî *Sûr-nâme*'sinin sonunda Sultan III. Murad'dan istediği mansıbı ayrıntılı olarak anlatmıştır. Buna göre şair Eyüp Sultan Vakfiyesi'nde muhtesib olmak hevesindedir. Kendisine 8000 akçelik berat verilmiştir, ama Kadîmî yetmediği için bunun artırılmasını istemiştir. Yani 16.000 akçelik Eyüp Sultan Vakfiyesi ihtisab yazısının %? 12'sinin kendisine verilmesini istirham etmektedir. Kendisinin durumundaki bir Kapıcıoğlu'nun 2000 akçelik tımarını padişahın fermanla kendisine bağışlamasını istemiştir. "*taşra kapuculuk in'âm it baya*" ifadesi, büyük ihtimalle Eyüp Sultan Vakfiyesi'nin dış işleriyle ilgili bir kâtiplik anlamına gelmektedir. Kadîmî'ye sünnet düğünü sırasında yazdığı *Sûr-nâme* câizesi olarak saray hazinesinden 2000 akçe tasadduk edilmiştir. Kadîmî ise bunu geri vermeye razıdır, çünkü Eyüp Sultan Vakfiyesi'nde ihtisabı 12.000 akçe olan bir görev istemektedir. Hatta ölene dek kimse kimse elinden almasın diye padişahın bunu bir hatt-ı hümayunla yazmasını istiyor:

Bendeje sekiz biy akçeyle berâtı virdiler
İsterin daği terakķî ola ey kân-ı şehâ

Yazusu on altı biydür ihtisâbın bî-kuşûr
On ikisi umarın ben bendeje ihsân ola

Bir kapucoğlı vardur benüm ile müşterek
İki biy akçe tımârı bendeje fermân ola

Gün gibi ister kuluş rüşen çerâğuy olmağa
Lutfuş ile taşra kapuculuk in'âm it baya

¹³ Şeyh Nasuhî'nin dervişi, meşhur bestekâr Enderunlu Enfi Hasan Ağa (1660-1724), sarayın resmi kalemtraşisi olarak bulunan meşhur bu meczub-ı ilahî Kalıcı Delisi'nin ahabıydı, hayatı hakkında önemli bilgiler vermiştir. (Bkz.Enfi Hasan Hulûsî el-Halvetî (2007), *Tezkiretü'l-Müteahhirîn: XVI.-XVII. Asırlarda İstanbul'un Velileri ve Delileri*, haz. Mustafa Tatcı, Musa Yıldız (Haz.), İstanbul: MTV Yay., 98-100)

*Hâzretüñden bu ümîdüm umaram ola kabûl
Ber-murâd ile bizi mahîrûm gönderme şehâ*

*Şâh-zâde Hâzret-i Sultân Mehemmed başı-çün
Emr-i 'âlîde umarın ikimüz meştûr ola*

*Çekmecedен iki biy akçe taşadduk itdiler
Umarın kim Hâzret-i Eyyüb'e o tebdîl ola*

*İhtisâbum on iki biy ola ümmîdüm budur
Çapucıbaşuya emr eyle be-hakğ-ı enbiyâ*

*İsterin hağğ-ı hümayûn ile bir emr-i şerîf
Tâ ölünce ihtisâbı kimse benden almaya (Kadîmî, Sûr-nâme, b.422-430)*

Kadîmî'nin istediği ihtisabı anlayabilmek için muhtesibin görevini ve yetkilerini bilmek gerekir. Osmanlılar'da daha ziyade "ihtisap ağası" veya "ihtisap emini" denilen muhtesib, devlet adına esnaftan vergi toplamak, işlenen suçları tespit etmekle mükellefen, Şer'îye Mahkemelerinin başındaki kadı ve nâiblerin önemli yardımcılarıydı. Şehirde genel olarak ticarî faaliyetleri denetlemekle görevli muhtesibler, narh kontrolü ile para rayicinin denetlenmesi dışında kol oğlanları aracılığıyla esnaf ve zanaatkarlardan ihtisab vergisi alırdı. Muhtesibler ihtisap vergisi (rüsûm-ı ihtisâb) olarak topladıkları vergi ve gelirlerin gerekli yerlere dağıtılmasını sağlamakla da mükellefti. Dolayısıyla muhtesiblerin içtimaî, iktisadî, adlî ve dinî alanlarda etkinliği büyüktü. XVI. yüzyılda muhtesiblik, iltizamla verilen bir görevdi.

"İltizam uygulamasının yaygınlaşmasıyla birlikte, muhtesib tayin olunanlardan peşin olarak seneden seneye bedel-i mukata'a¹⁴ adıyla belli bir ücret alınırdı. Alınan bu ücret, devlet hazinesine gelir olarak kaydedildikten sonra, alan kişinin eline bir tayin berâtı verilirdi. Dolayısıyla her hangi bir mukata'ayı alan kimseye artık başkasının müdahale etmemesi icap ediyordu. Genellikle bir yıllığına iltizâma verilen ihtisâb mukata'asının bir yıldan fazla bir süre için verildiğine dair örnekler bulunmaktadır." (Erdoğan 2000: 137)

¹⁴ Mukata'a: Devlete ait bir gelir veya araziyi başkasına satmamak şartıyla geçici mülk olarak bir kimseye devretme, kiralama.

Öte yandan İstanbul'un Fethi akabinde, Fatih Sultan Mehmed'in isteği üzerine Akşemseddin keşf-i kubûr ile sahabe-i kirâmdan Ebu Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb el-Ensârî'nin (v.49/669) kabrini bulmuştu.¹⁵ Sultan Fatih bulunan kabrin üstüne görkemli bir türbe ile camii, medvreseden müteşekkil bir külliye yaptırdı ve buranın giderlerinin karşılanması için Ebu Eyyûb Ensârî Vakfiyesi'ni kurdu. Ebu Eyyûb Ensârî Vakfiyesi'nin İstanbul'da, Edirne, Anadolu ve Rumeli'de yıllık toplam 120.000 akçelik muazzam gelir kaynakları vardı. Ancak Sultan Fatih dönemindeki vakfiye XVI. yüzyılda yozlaşmış, vakıf işlevini kaybetmiş adeta adı kalmıştı. Osmanlı arşivlerinde 1579, 1580, 1581, vakıf mütevellilerinin de karıştığı bu vakfın haklarını gasp, yolsuzlukla ilgili bir sürü belge vardır. Sünnet düğünün gerçekleştiği yıl olan 1582 sonlarında Sultan III. Murad tekrar düzenlediği Ebu Eyyûb Ensârî Vakfiyesi'nin muhasebe defterlerini topladı ve yeni tayinler vakıf personelinin güncelledi. Yeni müteveli görevinin Ferruh bin Abdüsselam'a tevdi edildiği Ebu Eyyûb Ensârî Vakfiyesi'nin eski 1489-1490 senelerine ait muhasebe defterleri de düzenlendi (Özgül 2019: 100).

Kadîmî'nin bahsettiği berat, muhtesiblik yeniden düzenlenen iltizama göre muhtesib tayin olunanlardan peşin olarak seneden seneye alınan bedel-i mukata'a karşılığı verilen *tayin beratı*'dır. Kadîmî sahip olduğu 8000 akçelik beratının -yanılmıyorsak- 2000 akçe daha artırılmasını talep etmiştir. Yani 16.000 akçelik Eyüp Sultan Vakfiyesi ihtisab yazısının %? 12'sinin kendisine verilmesini istirham etmektedir.

Akşemseddin neslinden geldiği için Kadîmî ihtiyacını bu kadar açık ifade etmiş olmalıdır. Zira muazzam Ebu Eyyûb Ensârî Vakfiyesi, Akşemseddin'in Ebu Eyyûp el-Ensârî'nin kabrini keşfi sayesinde kurulmuştur. Ayrıca Sultan III. Murad özellikle tasavvufa olan ilgisinden dolayı bu tür taleplere hep duyarlı olmuştur. Nitekim Sultan III. Murad Salahaddin Eyyubî zamanında Şeyh Ganem Ensârî'ye vakfedilen ve temlik olunan Şam'daki bir mezranın devlete ilhak edilmesine, şeyhin ailesinin itirazını haklı bulup bu aileye tekrar vakfedilmesini emretmiştir.¹⁶

¹⁵ Eyüp Sultan'ın medfeninin keşfini önce Şeyhülislam Kemalpaşazâde anlatmıştır. (bkz.Emecen 2012: 336-338)

¹⁶ BOA, DVNSMHM.d..., 52/933, 1021, h.19.04.992

Bundan başka eserinde şairin sık sık geçim sıkıntısından müşteki olan Kadîmî'nin *Sûr-nâme*'yi başkasına para karşılığı istinsah ettirdiğini (b.394) öğreniyoruz. *Sûr-nâme*'de açıkça ve detaylı bir şekilde "terfi etmek ve kıymetli hil'atından giymek ve hediyelerinden nasiplenmek istiyorum." deyip istediği görevi dillendirmesi, Kadîmî'nin sarayda itibar görme ümidi taşıdığını gösteriyor:

*Bu Kadîmî bende-i efgendeye
İsterin ola terakķî bendeye*

*Umarın ki eyleye aya nazar
Eyleye ihsân kulına sîm ü zer*

*Hil'at-ı dîbâ-yı zîbâ ile hem
Meclis-i sûrî ser-â-ser eyidem (Kadîmî, b.311-313)*

Kadîmî'nin Sûr-nâmesi

a. Nüsha Tavsifi

Fransa Büyükelçiliğinin Doğu dilleri mütercimi oryantalist diplomat Joseph Marie Jouannin (1783-1844) tarafından yurtdışına götürülen eser, bir süre sonra Paris'teki Bibliotheque De'Lecole Royale Des Jeunes De Langues'e (Turc 63, No:24) künyesiyle kaydedilmişti. Günümüzde ise yine Paris'te Bibliothèque Universitaire des Langues et Civilisations (BULAC)'da, MS TURC 41 künyesiyle kayıtlıdır.

Kadîmî'nin Sûr-nâme'si tek nüshadır, 28 varak ve 437 beyitten ibarettir. Mealen "Bahtiyar Şehzâde (III. Mehmed Hazretlerinin Şenlik Dolu Sünnet Düğünü İçin Yazılan Gül gibi Renkli Manzumedir." diye başlayan eserin ilk sayfasında (2a), daire içine alınan cümlesi ve "Bende-Ķadîmî" lafzıyla, Sûr-nâme'de mahlasın aynı olması, eserin kesinlikle şair Ķadîmî'ye ait olduğunu göstermektedir.

Eserin ilk ve son beyitleri şöyledir:

*"Şehzâde-i Cioân-baht Ķâle-beķāhū Ķazretlerinüñ Sûr-ı Pür-Sürürları
İçün Nazm Olunan Gül Gibi Rengîn Risâledür." Bende-Ķadîmî (2a)*

Nağş-ı *bi'smillāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm*

İsm-i a'zam bu-durur levḥ-i 'azīm (2b)

...

Buyur ey pādīşāh rub'-ı meskūn

Murādum üzre döne çarḥ-ı gerdūn (28b)

Eserin fizikî özellikleri şöyledir: Aherli kağıda dikişe paralel olarak yerleştirildi. Turkuaz ve lacivert tonlarında ebruli kağıt yapıştirilmiş, sırtı kahverengi meşinle kaplanan şirazeli eser oldukça sağlam durumdadır. Dış ebatları 155x230 mm. ve iç ebatları 90x150 mm. olan eserin iç kapağı, kırmızı ve kahverengi tonlarında ebrulidir. Sarı aherli kağıda kırmızı cetvelle çizilen dikey 2 sütunda, 11 satırda temiz harekesiz nesih hatt ile yazılan eserde bölüm başlıkları ise kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Eserin Şekil ve Muhteva Özellikleri

Kadîmî'nin Sûr-nâmesi'ni Gelibolulu Mustafa Âlî'nin mükemmelen 2775 beyitle yazdığı *Câmi'ül-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr* ile muhteva zenginliği, üslup ve edebî değer bakımından mukayese etmek mümkün değildir. Öte yandan ancak 40-50 beyitle yazılan sûriyye kasideleri gibi kısa da değildir. Şu halde Kadîmî'nin eseri muhtasar bir sur-nâme özelliğine sahiptir.

Kadîmî'nin eseri, sûr-nâme yazım planı açısından mürettep sayılır. Temelinde mesnevi nazım şekliyle yazılan eserin içinde kaside, gazel, kıt'a, murabba gibi farklı nazım şekilleri de kullanılmıştır. 6.bölümde mealen "Şanlı Alem sahibi Allah'ın Gölgesi Olarak Cihanın Sultanı III. Murad'ın Övgüsü" başlıklı bir padişah medhiyesi vardır. 7.bölümdeki "Arap ve Acem Ülkelerinin Yüce Sultanının Övgüsüne Kaside" ise kısa olduğundan doğrudan medhiye ile başlamıştır (b.160-165). Bu kasidenin fahriye bölümünde şair kendi sanatını yine övmemiş, kendini aczini dile getirip istimdad dilemiştir (b.166-173). Dua (b.174-176) kısmı ile bu kaside son bulur. 8.bölümdeki "Cihan Sultanı III. Murad Hazretleri İçin Can Bülbülünün Söze Başlaması" başlıklı ve 9.bölümdeki "Bahar Vafında Şanlı Hükümdar Hazretlerine Kaside" başlıklı bahariyye, 10.bölümdeki "Gül Bülbül Kasidesiyle Sultan'ın Meclisinde Şenlendi Gülen Gül"

başlıklı kaside ve 15.bölümdeki "Saadetli ve Sevinç veren Sultan III. Murad Hazretleri İçin Kaside" Sultan III. Murad'ı öven diğer kasidelerdir.

Eserde Şehzade Mehmed III için murabba-i mütekerrir veya şarkı şeklinde bir medhiye vardır. O dönemde yazılan sûr-nâmelerde murabba/şarkı gibi değişik nazım şekli kullanımına rastlanmadığı için bu esere edebî değer katan bir farklılıktır. *Şâh-zâde Hâzret-i Sultân Mehemmed Hânumuz* nakaratlı bu murabba aaab cccb dddb ...kafiye düzenindedir. 16.bölümde "Saadet ve Devlet Tahtının Vârisi Bahtiyar Şehzade III. Mehmed'in Övgüsü" başlığı altında ise mesnevi nazım şekli ile yine Şehzade Mehmed III övgüsü yapılmıştır. 20.bölümdeki üç gazelin ikisi Sultan III. Murad'a medhiyedir. Şair ilk gazelde sıkıntılarında bahsedip yardım isterken üçüncü gazelde sadece kendi ruh halini anlatmıştır. 21.bölümdeki 2 beyitli kıt'ada ise eserin yazılıs tarihi h.990 olarak verilmiştir. Eserin arzuhal konulu bölümlerinde ise şair Kadîmî, yaşadığı sıkıntılardan bahsetmiştir.

Eserin şekil, tür ve vezin özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Nazım Şekli	Nazım Türü	Beyit sayısı	Vezin	Yeri
mesnevi	tevhid+münâcât	19+10	(-.- -/-.- -/-.-)	1. (1-29.beyitler)
mesnevi	na't-ı şerîf	21	(-.- -/-.- -/-.-)	2. (30-50.beyitler)
mesnevi	medhiye	15	(-.- -/-.- -/-.-)	3. (51-65.beyitler)
mesnevi	medhiye	37	(-.- -/-.- /.- .-)	4. (66-102.beyitler)
mesnevi	sûr-nâme	38	(-.- -/-.- -/-.-)	5. (103-140.beyitler)
mesnevi	medhiye	19	(.-.- -/-.- -/-.-)	6. (141-159.beyitler)
kaside	medhiye	17	(-.- -/-.- -/-.-)	7. (160-176.beyitler)
mesnevi	mesnevi-söz başı	19	(.-.- -/-.- -/-.-)	8. (177-195.beyitler)

kaside	bahariyye	17	(-.- -/-.- -/-.-)	9. (196-212.beyitler)
kaside	Medhiye	20	(. - - - / . - - - / . - -)	10. (213-232.beyitler)
mesnevi	sûr-nâme	73	(-.- -/-.- -/-.-)	11. (233-305.beyitler)
mesnevi	şikayetnâme	20	(-.- -/-.- -/-.-)	14. (306-325.beyitler)
kaside	medhiye	18	(. - - - / . - - - / . - -)	15. (326-343.beyitler)
mesnevi	Medhiye	19	(-.- -/-.- -/-.-)	16. (344-362.beyitler)
murabba	Medhiye	5+5	(-.- - / -.- - / -.- - / -.-)	17. (363-367.bendler)
mesnevi	sûr-nâme	25	(-.- - / . - - - / -.-)	18. (368-392.beyitler)
mesnevi	mesnevi-hatîme	10	(. - - - / . - - - / . - -)	19. (393-402.beyitler)
gazel	Medhiye	5	(-.- - / . - - / . - -)	20. (403-407.beyitler)
gazel	Medhiye	6	(-.- - / . - - / -.-)	20. (408-413.beyitler)
gazel	şikayet-nâme	5	(. - - - / . - - - / . - -)	20. (414-418.beyitler)
kıt'a	Tarih	2	(. - - - / . - - - / . - -)	21. (419.beyit +2beyit)
mesnevi	şikayet-nâme	12	(-.- - / -.- - / -.- - / -.-)	22. (420-431.beyitler)

Eserin muhtevasında şu hususlar dikkat çekicidir:

Allah'ın birliğini, yüceliğini öven tevhidle başlayan eserin 20. beyitten sonra O'na yakarıya, yani münâcâta dönüşmüştür. Peşinden gelen mealen "İnsanoğlunu yücelten Eşsiz Lider Kainatin Övüncü Hz.

Peygamber'in Vasıflarına Dair"başlıklı 2.bölümde na't-şeriftir. Mealen "Hz.Peygamber'in Dört Seçkin Sevgilisi olan Hulefâ-i Râşidûn'un Övgüsü" başlıklı 3.bölümde Hz.Peygamber'in selefi dört seçkin halife medhedilmiştir. Ancak ilk beyitte Hz. Ebubekir için kullanılan *yâr-ı gâr* ünvanının Hz.Ömer, Hz.Osman, Hz.Ali için de kullanılması sıradışıdır.

Mealen "Engin Adaletiyle Saltanatın başı Yedi İklim Sultanı III. Murad'ın Övgüsü" başlıklı 4.bölüm bir kasidedir. Kadîmî, Sultan III. Murad'ın hattatlığını överken -eğer mecazen kullanmamışsa- padişahın *Gülistân*'ı istinsah ettiğinden bahsetmiştir. Kaynaklara göre Münîrî Dîvânı'nı istinsah eden Sultan III. Murad'ın bu eseri yazdığına dair bilgi olmasa da kayda geçmemiş olabilir. Bu kasidede Sultan III. Murad'ın cömertliği ve adaleti çokça övülmüştür. Kadîmî, klasik kaside üslubuna aykırı biçimde şair tevazu göstererek *Gerçi süz yok sözümde zerre kadar / Kıymet olmaya ger olursa nazar* (b.101) demişe de sonradan kendi sanatını övmüştür (b.395,398).

Kadîmî'nin Sûr-nâmesi 22 bölümden ibaretse de sadece 5 bölümde (5,11-13,18.bölümler) sünnet düğününden bahsedilmiştir. Mealen "Saadetli Tahtında Oturan Sultan III. Murad'ın Düğünü Teşrif Edişi"adlı 5.bölümde hiç gözlem yoktur. Daha ziyade soyut mecazî kavramlarla padişah övüldüğü için yine kaside özelliği gösterir. Bu kısımda şair iki yerde mahlas kullanmıştır. Mealen "Padişah'ın Düğününün Beyanı Dair Yani Şahlar Şahı'nın Şen Meclisi" 11.bölümde, somut gözlemlerin anlatımı çok azdır. Şair yine gül bülbül, güneş, selvi ağacı gibi varlıkları kişileştirilerek padişahı övmüştür. Bu bölümde sadece "Saraya birçok beyler davet edildi, padişahın huzunda sağlı sollu durdular." gözlemi vardır.

Mealen "Cihan Sultanı III. Murad'ın Devlet ve İzzetle Şimdi Sarayına Geldi" adlı 12.bölümde yine detaysız Sultan III. Murad'ın At Meydanı'nı teşrifi, hüner sahibi birçok insanın bir bir huzuruna gelip gösterilerini sunmasından bahsedilmiştir. Olay sırasına göre Veziriazam Siyavuş Paşa diğer vezirlerle gelip padişahın eşiğine yüz sürmüştür. Padişah bütün Dîvân-ı Hümâyûn mensuplarına ve beylere ihsanlarda bulunur, hil'at giydirmiştir. Çin porselenlerinde ve türlü nimetlerle süslü eşsiz sofralarda ziyafet verilmiştir. Fağfur kaselerde çeşit çeşit şerbetler vardır. Misafirler sohbet ederler, mehter çalınır (b.28) kösler vurulur (b.30,31).

Oқыyalum medh-i sulţāni buyur (b.32) ifadesi, bu tür sultan meclislerinde şairlerin sırasıyla medhiyelerini okuduğunu göstermektedir. Nitekim beyitin devamında şairler padişahın emriyle tek tek huzura gelip kasidelerini okurlar ve hediyelerini alırlar (b.33-36).

Mealen “Kullarını Taltif Edici Sultan III. Murad’ın Huzuruna Gelen Saz Heyeti Hakkında” başlığı altındaki 13.bölümde, eğlencelerden bahsedilmiştir. Saz heyeti musikiye başlar. Daire, def, rebab gibi sazlar, rakkaseler tasvir edilir. Yine güneş, ay, zühre gibi varlıklar kişileştirilmiştir. Mesela Ay, padişahın ayağına yüz sürüp At Meydanı’na gelir ve meş’ale yakar (b.9). Geceleri o kadar çok mum yakılmıştır ki mum ışığından gökte yıldızları görünmez olmuştur (b.10). Meydana büyük süslü bir nahl getirilir (b.11-15) ateş-nişinler gösteri yaparlar (b.17). Mealen “Yiğit Pehlivan Güreşçilerin ve Silahşörlerin Övgüsü” başlıklı 18.bölümde Sultan III. Murad’ın At Meydanı’na gelince tahtına oturması, pehlivanlar ve silahşörlerin iki bölük selama duruşu ve gösterileri anlatılmıştır. Mızraklarla gelen silahşörler gösterilerini yaptıktan sonra padişaha dua ederler, padişah onlara hediyeler verir. Sonra Pehlivanlar huzura çıkarlar, pîrleri padişaha dua eder. Karşılıklı duran pehlivanlar birbirini meydanda okuduktan sonra koç gibi kafa kafaya güreşirler. Ne kadar hünerli insan varsa gösteri yapar ve eteklerini padişah altınla doldurur.

Mealen “Şanlı Padişahımız Vasfında Sözüün Sonunu Söyle” başlıklı 19.bölüm, aslında eserin hatîme bölümüdür. (393-402.beyitler) Özgün bir eser hazırladığını söyleyen Kadîmî, “katiplerin bu eseri temize çekmekte zorlanacağını düşünmektedir. Sûr-nâme içinde sık sık yaşadığı sıkıntılardan bahseden Kadîmî, eserin hatîme kısmından sonra 14.bölümde “Devrin Sultanının Yüce Dergâhına Gelen Kadîmî’nin Arzuhali” ve 22.bölümde “Kadîmî’nin Sultan III. Murad’a Arzuhali” başlığıyla hayatı hakkında bilgi vermiştir. Bu kısım şairin hayatı bahsinde incelenmiştir.

Kadîmî’nin Sûr-nâme’sinde ahengi sağlayan unsurlardan biri de vezin ve kafiyedir. Aruzun (fâ’îlâtün/fâ’îlâtün/fâ’îlün) ve (fe’îlâtün/fe’îlâtün/fe’îlün) vezinleri, en çok kullanılan (toplam 14 defa) vezinler olduğu için eserin temel ölçüsü remel bahridir. Bundan başka eserde, hezec bahrine mensup (mefâ’îlün/mefâ’îlün/fe’ülün) vezni yedi

defa, hafif bahrine mensup (fe'îlâtün/mefâ'îlün/fe'îlün) vezni üç defa kullanılmıştır.

Eserde aruz vezni son derece başarılı biçimde kullanılmıştır. Eserin her bölümünün vezin geçişleriyle yazılması, durağanlığı kaldırıp ahengi katkı sağlamıştır. İmale, zihaf vb. içinde kıyasa muhalefet yoktur. Sadece eserin 347.beyitin ilk mısraında “Gölgesin üstünden ayurmasun İlah” mısraında bozukluk vardır ki bu büyük olasılıkla müstensih hatasıdır.

Nazım şekillerinde en çok mürdef kafiye kullanılan eserin aruz kadar başarılı kullanıldığı söylenemez. 9.bölümdeki bahariyyede (*bahâr/diyâr/âşikâr/hezâr*) ile 7.bölümdeki kasidede (*kerîm/ Raḥîm /'Alîm/ sîm*); mürdef kafiye örnekleridir. 25.bölümdeki kasidede ise mürdef kafiyeden sonra redif kullanılmıştır: (*cân+gülistân+çevgân menzildir* gibi). 10.bölümdeki kasidede (*sultâne+yane yane+yabane+rindâne+şâhâne + e bülbül*) kafiye kusurları vardır. Müesses kafiye gibi görünse de çoğu kelime yönelme hal eki –e aldığından mürdef kafiyedir. Yine bu kasidedenin Türkçe kelimeleri kafiye gereği, uzun sesli gibi okunduğu için kusurludur. Murabbada (*devletümüz/sultânımız/Sübḥân'umuz/Ḥân'umuz*) olan 1.bendin ilk mısraında ciddi kafiye kusuru vardır. Murabbanın 2.bendi (*zû'l-cûd/mes'ûd/mevcûd+dur*), 3.bendi (*İlâh/mâh/pâdişâh*); 4.bendi (*güzîn/zemîn/ emîn*) ve 5.bendi (*şâd/ ziyâd/murâd*) şeklinde mürdef kafiye ile yapılmıştır. Gazellerin ilki kusurlu mücerred kafiyedir: (*Ḥudâ/gedâ/bana/du'â*). 2.gazel mukayyed kafiye olsa da kusurludur (*şehre/ḳadre/behre/dehre*). 3.gazel ise (*mehtâb/girdâb/ṭolâb+a döndi*) şeklinde mürdef kafiye ve rediften ibarettir.

Öte yandan XVI. yüzyıl Türkçesi'nin dil özelliklerine sahip olan eser, akıcı ve sade dille yazılmıştır. Eserde bütün mısrayı oluşturan ‘*Arûs-ı bîkr-i fikr-i nazm-ı Şîrîn* (b.195/2) örneği dışında, zincirleme tamlama hemen hiç yoktur.

Sonuç

1. Paris'te BULAC, MS TURC 41 künyesiyle kayıtlı olan Kadîmî'nin Sûr-nâmesi'ni latinize edip incelediğimiz bu

çalışmada Kadîmî'nin hayatı ve edebî kişiliği tespit etmeye çalışılmıştır.

2. Araştırmamıza göre Sur-nâme sahibi Kadîmî, Akşemseddin neslinden Hamdullah Hamdî'nin (v.1508) oğlu veya torunudur. Divan-ı Hümayun kâtibi iken h.995 /m.1587'de vefat etmiştir. Mecmualarda Kadîmî'nin şiirleri vardır.
3. Gerek Kadîmî'nin Eyüp Sultan Vakfiyesi'nde muhtesip olmak hevesi, gerekse ailesi Akşemseddin Vakıfları'nda ailesinin sorumluluk ve hak sahibi olması bizi bu ailenin vakfiyeyle ilişkisini incelemeye sevketmiştir. Kadîmî'nin babası Şeyh Hamdullah Hamdî uzlete çekilmiş; ailesince dışlandığı için babasının vakfiyesindeki hakkı gaspedilmiştir. Dolayısıyla Kadîmî'nin de geçim sıkıntısı içinde olması ailenin bu sorununun yansıması olabilir.
4. Kadîmî 1582 Sünnet Şenliği için yazdığı sûrnâme sayesinde Eyüp Sultan Vakfiyesi'nde muhtesip olmak arzusundadır. Yazdığı sûrnâmedeki şikayetname türündeki şiirleriyle yaşadığı geçim sıkıntısından bahseden şair padişahın destek istemiştir. Akşemseddin neslinden geldiği için Kadîmî ihtiyacını açıkça ifade etmiştir. Zira muazzam Ebu Eyyûb Ensârî Vakfiyesi, Akşemseddin'in Ebu Eyyûp el-Ensârî'nin kabrini keşfi sayesinde kurulmuştur.
5. Kadîmî'nin Sûr-nâme'si, Gelibolulu Âlî'nin 2775 beyitle yazdığı *Câmi'ül-Buhûr Der-Mecâlis-i Sûr* ile muhteva zenginliği, üslup ve edebî değer bakımından mukayese edilemez. Ancak 431 beyitten oluşan bu eser, 40-50 beyitle yazılan sûriyye kasideleri gibi kısa da değildir. Şu halde Kadîmî'nin eseri muhtasar bir sur-nâme özelliğine sahiptir.
6. Kadîmî'nin Sûr-nâme'si vezin ve sade dille yazılmış ahenkli bir şiirdir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan Surname içinde murabba, kıta, gazel gibi farklı nazım şekillerinin bulunması sıradışıdır. Ancak klasik surnamelerde gördüğümüz düğüne dair ayrıntılı betimlemeler yoktur, düğün merasim ve şenliklerinden birkaç manzara anlatılmıştır.

Kaynakça

- AÇIKGÖZ, Namık (Haz.) (2017), Riyâzî Muhammed Efendi, *Riyâzu'ş-Şu'arâ*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (<https://ekitap.ktb.gov.tr/>) (12.09.2020)
- AKBAYAR, Nuri (Haz.) (1998), *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî (Yâhud Tezkîre-i Meşâhîr-i Osmânî)*, (c.III). İstanbul: Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yay.
- AL-SHAMAN, Mesad (1991), "Hamdullah Hamdî'nin Tuhfetü'l-Uşşak Adlı Mesnevisi", *Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi*, 15, 169-255.
- ARSLAN, Mehmet (1999), Türk Edebiyatında Manzum Surnâmeler: Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri, Ankara: AKM Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- ARSLAN, Mehmet (2007). "Kültür Tarihimiz Açısından Zengin Bir Kaynak: Sûr-nâmeler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.5, sayı:10, 221-258.
- AYNUR, Hatice (2009), "Sûrnâme", *DİA*, c.37, 565-567.
- CANIM, Rıdvan (2000) (Haz.). *Latîf, Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: AKM Yay.
- CUNBUR, Müjgan (1993)"Akşemseddin ve Göynük", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, sayı: 29/1-2, 77-104.
- ÇAL, Halit (2007), "Göynük (Bolu) Şehri Mezar Taşları", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: XXX, Ankara, 307-395.
- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1989), "Akşemseddin-zade Hamdullah Çelebi ve Pend-nâmesi", *Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri* (25-27 Mayıs 1988), Ankara: Akşemseddin Hz.Vakfı Yay., 172-203.
- DONUK, Suat, (2016), *Türk Edebiyatında Vefayatnâme ve İsmail Belîğ'in Güldeste-i Riyâz-ı İrfân'ı*, edt. Fatih Köksal, Ankara: Gece Kitaplığı Yay.
- EMECEN, Feridun M. (2012), *Fetih ve Kıyamet: 1453 İstanbul'un Fethi ve Kıyamet Senaryoları*, İstanbul: Timaş Yay., 4.bs.
- ENİSÎ, Emir Hüseyin (2011), *Menâkıb-ı Akşemseddîn*, Bilal Aktan, Mustafa Güneş (Haz.), İstanbul: H Yay.
- Enîsî, Emir Hüseyin, *Menâkıb-ı Akşemseddîn*, AÜDTCF Kütüphanesi, Muzaffer Ozak I, 957, 338; 1040.

- ERBAY, Nazire (2012), *Edirneli Şâhidî'nin Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk) Mesnevisi (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Atatürk Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- ERDOĞDU, İbrahim (2000), "Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisab Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme" *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, sayı:11, 123-145.
- GELİBOLULU Mustafâ Âlî (1997) *Kitâbü't-Târîh-i Kühü'l-Ahbâr*, İ.H.Çuhadar vd. (Haz.), c.I/I-II, Kayser: Erciyes Üniversitesi Yay.
- GIYNAŞ, Kamil Ali (Haz.), (2017), *Pervâne Bey Mecmuası*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (<https://ekitap.ktb.gov.tr/>) (12.09.2020)
- GÜNEŞ, Mustafa (2014). *Hamdî ve Tuhfetü'l-Uşşâk'ı (Âşıklara Armağan)*. Ankara: Bizim Büro Yay.
- HÜSEYİN VASSAF (2006), *Sefine-i Evliya*, c.II, Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz (Haz.), İstanbul: Kitabevi Yay.
- İÇLİ, Ahmet (2019) "Harîmî'nin Manzum Mektubu", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, sayı:243, 251-278.
- İNALCIK, Halil (2003), *Şair ve Patron: Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*, Ankara: Doğu Batı Yay.
- KÂBİLÎ, (2018) *Sultân-ı Hübâna Münasib Eş'âr*, Mehmet Gürbüz (Haz.), Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara: (<https://ekitap.ktb.gov.tr/>) (12.09.2020)
- KADIOĞLU, İdris (Haz.), (2018), Ali Emîrî Efendi, Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid,
- KADÎMÎ, *Leyla vü Mecnûn*, AÜDTCF, Yazma Eserler Kütüphanesi, M. Ozak 1102.
- KAFZÂDE FÂ'İZÎ, *Zübdetü'l-Eş'âr*. İBB Atatürk Kitaplığı, Belediye 11. vr.152a.
- KARAHAN, Abdülkadir (1989), *Fuzulî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- KAZICI, Ziya (1987), *Osmanlılarda İhtisab Müessesesi*. İstanbul: Zafer Matbaası.
- KORKMAZ, Gülsüm Ezgi (2004), *Sûrnâmelerde 1582 Şenliği*, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- KURNAZ, Cemal ve Mustafa Tatçı (Haz.) (2001). *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî- Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. 2, Ankara: Bizim Büro Yay.

- LÂMÎÎ Çelebi (1993), *Nefehât Tercümesi*, İstanbul: Marifet Yay.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1952), "Kadîmî'nin Leylâ vü Mecnûn'u", *Türk Dili*, sayı:I/21-26, 517-522.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1957), *Türk Edebiyatında Leylâ vü Mecnûn Yazan Şairler*, Ankara: TTK Basımevi.
- LEVEND, Ağâh Sırrı (1959), *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi*, Ankara: TTK, İş Bankası yay.
- NUTKU, Özdemir (1987). IV. Mehmet'in Edirne Şenliği (1675). Ankara: TTK Basımevi.
- ONUR, Naci (1982). *Hamdullah Hamdî, Yusuf u Züleyha (İnceleme-Metin)*, Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- ÖNAL, Güray (Haz.) (2018), Osman Şakir Efendi, *Musavver Sefâretnâme-i İran*, İstanbul: TYEKB.
- ÖNGÖREN, Reşat (2012), *Osmanlılarda Tasavvuf*, İstanbul: İz Yay.
- ÖZCAN, Abdulkadir (Haz.) (1989). *Mecdî, Hadâiku'ş-Şakâik*. İstanbul: Çağrı Yay.
- ÖZDEMİR, Mehmet (2016), *Ferâhî-Sûrnâme: Bir Özge Âlem, Osmanlı Paytahtında 1582 Şenliği*, Ankara: Grafiker Yay.
- ÖZDEMİR, Mehmet (2018), "1582 Şenliğine Dâir Yeni Keşfedilen Bir Eser: Ferâhî Sûrnâmesi", *Osmanlı İstanbulu V Uluslararası Sempozyum Bildirileri 19-21 Mayıs*, edt.Feridun Emecen vd., İstanbul: 29 Mayıs Üniversitesi. Yay., 379-414.
- ÖZGÜL, İbrahim (2019), "Eyüp Sultan Vakfı Hakkında Yapılan Şikâyetler". *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, sayı:10/1, 97-108.
- ÖZKAN, Nevin (2003), "Bir İtalyan Arşiv Belgesine Göre Şehzade Mehmed'in Sünnet Düğünü 1582", *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/4, 89-110.
- ÖZLÜ, Zeynel, (2006-2007), "19.Yüzyılda Akşemseddin'in Göynük'teki Ahfâdı", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sayı:31, s.157-174.
- ÖZÖNDER, Hasan (1989), "Akşemseddin'in Türbesi ve Vakıfları", *Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Akşemseddin Hz. Vakfı Yay., 117-131.
- ÖZTÜRK, Zehra (1997), "Hamdullah Hamdî", *DİA*, c.15, 452-454.

- ÖZYILDIRIM, Ali Emre (1999). *Hamdullah Hamdî ve Divanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- SOLMAZ, Süleyman (Haz.) (2018), *Bağdatlı Ahdî Gülşen-i Şu'ara*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (<https://ekitap.ktb.gov.tr/>) (12.09.2020)
- STOUT, Robert Elliot (1966), *The Sûr-ı Hümayun of Murad III: A Study of Ottoman Pageantry and Entertainment*, Unpublished Ph.D. Thesis, The Ohio State University, Michigan.
- SUNGURHAN, Aynur (2017), *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şuara*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (<https://ekitap.ktb.gov.tr/>) (12.09.2020)
- ŞAHİN, Haşim (2015), "Bayramiyye", *Türkiye'de Tarikatlar Tarih ve Kültür*, Semih Ceyhan (Edt.), İstanbul: İSAM Yay.
- TAŞKÖPRÜLÜZÂDE Ahmed Efendi (2019), *Eş-Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devoleti'l-Osmâniyye*, Çev.Muhammed Hekimoğlu, İstanbul: TYEKB Yay.
- TOPRAKEŞENLER, Sema (1994), *XVI.yüzyılda Göynük ve Yenice-i Taraklı Kazaları*, Anadolu Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- TOSKA, Zehra (1999), "Bir Armağan Zübdetü'l-Eş'ar" *Prof. Dr. Nihad M. Çetin'e Armağan*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 293-358.
- TUMAN, Mehmet Nâil (2001), *Tuhfe-i Nâ'ilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Cemal Kurnaz; Mustafa Tatçı (Haz.), Ankara: Bizim Büro Yay.
- YARDIM, Ali (1989), "Akşemseddin Türbesi ve Hazîresindeki Tarihî Kitabeler", *Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Akşemseddin Hz.Vakfı Yay., 133-142.
- YURD, Ali İhsan ve M. Kaçalın (1994), *Akşemseddin, Hayatı ve Eserleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay.
- YUVACI, Bünyamin (2014), *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva (II. Cilt S.735-999)*, Cumhuriyet Üniversitesi Türk İslam Edebiyatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

KADÎMÎ'NİN SÛR-NÂME'SİNİN ÇEVİRİYAZISI
“Şehzâde-i Civân-baht Tâle-bekâhü Hâzretlerinüñ Sûr-ı Pür-Sürürları
İçün Nazm Olan Gül Gibi Rengin Risâledür.”

Bende-Ķadîmî
(- . - - / - . - - / - . -)

1. Nağş-ı *bi'smillâhi'r-Raĥmâni'r-Raĥîm*
İsm-i a'zam bu durur levĥ-i 'azîm
2. Ħamdülillâh eyledüm fetĥ-i kelâm
Zikr-i Ħaĥķ ile olur maĥşûd temâm
3. İrişür her kimseye andan meded
İdelüm ĥamd ü Őenâyı bî-'aded
4. Ol-durur Sulţân-ı Ħayy-i lâ-yenâm
Ķâdir ü Ķayyüm Rezzâķ-ı enâm
5. On sekiz biñ 'âlemi var eyledi
Ķudretini anda izĥâr eyledi
6. Ħâlîķ u Ħallâķ'dur Ħayy u Őamed
Zât-ı pâki *ķul hüvallahü Eĥad*
7. Ķudreti zâhirdür anuĥ bî-şumâr
Devr ider Şems ü ķamer leyl ü nehâr
8. Bende-i fermân-beridür ins ü cân
Anuĥ emriyle Őurur kevn ü mekân
9. İns ü cânı ĥoş yaratdı Ādem'î
Ādem ile ķıldı zîver 'âlemi (2b)
10. 'Ālemi var eyleyen Perverdigâr
Luĥfun izĥâr eyleyen Perverdigâr
11. *Kün* didi Ħallâķ u Rabbü'l-'âlemîn
Bir dem içre oldu bu rüy-ı zemîn

12. Bir avuç hāke nazar kıldı hemān
Şüret-i Ādem zuhūr itdi ‘ayān
13. Çār-‘anāşır itdi peydā evvelā
Kudreti yanında bir şāh u gedā
14. Biri bād u biri āb u biri hāk
Birisi āteşdür anuñ sūzināk
15. Ol-dur Evvel Pādişāh-ı bī-zevāl
Vaşf-ı zātıdur cemāl ile celāl
16. Zerresinden nūr olur meh-pāreler
Lem‘asından maḥv olur seyyāreler
17. İdelüm şükr-i Hūdā’yı bī-‘aded
İrişür düşmişlere andan meded
18. Hizmetinde mihr ü meh leyl ü nehār
‘Arş u ferş nüh felek her ne ki var
19. Anı medḥ itmekde ‘ācizdür ‘uḳūl
Eyle tevḥīdi dilā medḥinde ol
20. Mücrim ü ‘āşī günahkāram velī
Umarın kim ‘afv ide ben bī-dili (3a)
21. Yüz karası āb-ı rahmetle yuna
Dest-i tevbeyle beden kabre kona
22. Umarın rüy-yı siyāhum ağ ola
Yatduğum yir dünyede uçmağ ola
23. İsterin ben ḥaste anı dāyimā
Şerbet-i zevk-i Hūdā ola şifā
24. Bunda yarın göstere dīdārını
Yolına ḥarc ide ‘ömrüm varını

25. Budur ümmîdüm benüm rûz-ı cezâ
Dest-gîrûñ 'avn-i Hâkķ ola dilâ
26. Dilerem Hâkķ'dan ki pes ehl-i kûbûr
Şol zamân kim bir ayağ üzre durur
27. Şubh-veş 'arz eyleyem rûy-ı sefîd
Tâli'üm mes'ûd ola bahtum sa'îd
28. Yâ İlâhî sen müyesser kıl anı
Eyleme maħrûm luţfunđan beni
29. Hürmet-i ser-cümle ĥatmü'l-mürselîn
Raħmetine olavuz yarın ĥarîn

**DER-VASF-I HAZRET-İ FAHR-I 'ÄLEM
SERVER-İ SER-FİRÄZ-I BENİ ÄDEM**

30. İdelüm medħ-i Resûl-i müctebâ
Ola vaşfiyla göñüller pür-şafâ (3b)
31. Ol-durur sultân-ı 'âlem faħr-i dîn
Pîşvâ-yı sâlik-i ehl-i yaĥîn
32. İsmi Aħmed hem Muħammed Muştafâ
Faħr-i 'âlemdür ki Maħmûd-ı Ĥudâ
33. Server-i ser cümle ĥatmü'l-mürselîn
Toldı nûriyla anuñ rûy-ı zemîn
34. Evliyâ vü enbiyânuñ bihteri
Añılur iki cihânuñ serveri
35. Ser-fürü itdi aña cümle resûl
Her biri buldı murâdına vuşûl
36. Enbiyânuñ ol-durur ser-çeşmesi
Anda cârîdür şefâ'at eşmesi

37. İster-iseñ ey göñül andan meded
Cân u dilden eyle zıkrin lâ-yu‘ad
38. Vir aña her dem şalât ile selâm
Hıyır ile hatm ola işüñ bi‘t-temâm
39. Yokdur anuñ gibi bir şâh-ı kerîm
Bahır-i kudret içre bir dürr-i yetîm
40. Her kim aña cân u dilden bendedür
Ol kişi ölmez cihânda zindedür
41. Kim anuñ ‘aşkı şerâbın nüş ider
Şöyle deryâlar gibi [ol] cüş ider
42. Hâzret-i Hakk aña emr itdi cihâd
Eyledi ser-cümle ‘âlem i‘timâd
43. Anuñ-içün oldı bu kevn ü mekân
Cümleñüñ mañlûbıdur fahr-i cihân
44. Anuñ-içün devr ider dür-nüh-felek
Anuñ-içün ‘âşık olmışdur melek
45. Gün yüzinden nür alur Şems-i Duḫâ
Nür-ı ‘adli ‘âleme virür ziyâ
46. Hâk-i pâyine yüz urur mihr ü mâh
Her biri bir bendedür zerrîn-külâh
47. Cân u dilden olmuşuz ana muṭî‘
Rûz-ı maḫşerde n’ola ola şefî‘
48. Sen müyesser eyle yâ Rab bendeje
‘Aciz ü bî-çâre-i efgendeje
49. Dest-gîr ola ḫabîbüñ Muştafâ
Bu **Ḳadîmî** bendeje rûz-ı cezâ

50. 'Avn-i bi'smillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm
Bu-durur dâyim du'âmuz yâ Kerîm

**DER-MEDH-İ ÇEHÂR-YÂR-I GÜZÎN
RIDVÂNULLÂHÎ 'ALEYHİM ECMA'ÎN**

51. Hâzret-i Peyğamber ile yâr-ı gâr
Oldılar ehl-i velâyet Çâr-ı Yâr (4a)
52. Ol Ebû-bekr ü 'Ömer¹⁷ 'Osmân'dur
Câmi'-i Qurân-ı zü'l-ihsândur
53. Birisidür Tağrı arslanı 'Alî
Merd-i meydân-ı şecâ'atdür velî
54. Her biri mîr-i velâyetdür yaqîn
Raḥmetullâhi 'aleyhi ecma'în
55. Bunlaruñ 'aşkı kimüñ gönjindedür
Pes livâ-yı ḥamdüñ ol öñjindedür
56. Kim sever cân u gönjülden bunları
Ḥöş geçer rüz-ı cezâda günleri
57. Her ki sevmez bunları oldu Yezîd
Sâye-veş olsun cihânda nâ-bedîd
58. Kânde var-ısa muḥibb-i Çâr-Yâr
Yüz sürerler pâyına bî-iḥtiyâr
59. Yollarına cân u dil olsun fedâ
Râh-ı Ḥaḫḫ'a kim bulardur reh-nümâ
60. Pey-rev-i şer'-i Muḫammed'dür yaqîn
Her biridür âl ü aşḫâb-ı güzîn
61. Yâ İlâhî sen bize eyle naşîb
Çâr-ı Yâr'e olavuz yarın qarîb

¹⁷ Metindeki iki kelime arasındaki atfı vavı vezin icabı yazılmadı.

62. Çār-ı Yār-ı bā-şafānuḡ ḡürmeti
Kıl muḡalled cennet içre ümmeti (4b)
63. Yā İllāhī bu-durur dāyım du‘ā
Maḡfıret-ḡ āhem [ü] yessir Rabbenā
64. Sensin ol Sulṡān-ı Settārü’l-‘uyüb
Sensin ol Tevvāb-ı Ğaffārü’z-zünüb
65. Eylegil yā Rab du‘āmuz müstecāb
Söz budur vallāhu a‘lem bi‘ş-şavāb

**BE-MEDḡ-İ PĀDİŞĀH-I HEFT-KİŞVER
SERİR-İ SALṡANATDA ‘ADL-GÜSTER**

(-.- /.- /.. -)

66. Ḥāzret-i pādişāh zıll-ı İllāh
Yüz sürer ayaḡına mihr ile māh
67. Pādişāh-ı cihān muzafferdür¹⁸
Ḥüsrev-i ‘ālem [ü] Sikender’dür
68. Kevkeb-i baḡtı fer virür mihre
Gün yüzi feyż-i nūr ider dehre
69. Gün gibi dest-i zer-feşānı müdām
Yazar evrāk-ı *Ğülsitān*’ı temām
70. Verd-i ruḡsārı dehri gülşen ider
Mihr-i didārı şehri rüşen ider
71. Mihr-i ‘adli virür cihāna ziyā
Ḥōş geçer sāyesinde şāh u gedā
72. Bendedür aḡa zümre-i ādem
Devr-i ‘adlinde ḡōş geçer ‘ālem (5a)

¹⁸ Metinde “muzaffer-fer” şeklindedir. Ancak vezni bozuyor.

73. K̄araḫulluḫçı oldı aḫa kamer
Çākerinüñ birisidür ḫāver
74. Ol-durur pādīṣāh-ı 'ādil-dil
Degül evṣāfın eylemek ḫābil
75. Bendeyin ben de ol ṣeh-i dehre
Cūd-ı luḫfından umarın behre
76. Dile eyā¹⁹ Murādī ḫāzretten
Olma ḫālī du'ā-yı devletden
77. Bir gedasın ki eyle ṣāha du'ā
Ber-murād eyleye seni Mevlā
78. Umarın Ḥaḫḫ du'ānı ide ḫabül
Ne ümīdün var-ısa ola ḫuṣūl
79. Gevher-i nazmı āṣikār eyle
Ayaḫı tozına niṣār eyle
80. 'Arz-ı ḫāl eyle ṣāh-ı devrāna
Nehc-i ümmīdün ire pāyına
81. Söz ile ḫālını beyān eyle
Ḫīl ü ḫālün nedür 'ayān eyle
82. Umarın ol vire murādātuñ
Ola maḫbül cümle ḫācātuñ
83. Evvelā zıkr-i Ḥaḫḫ'ı yād itdüm
Dil ü cānı anuḫla ṣād itdüm (5b)
84. Fetḫ-i bāb oldı feyz-i fazl-ı İlāh
Oldı cārī dilümde bismillāh

¹⁹ "ey" gibi görünüyorsa da vezin "eyā" istiyor, müstensih elifi tam göstermemiş görünüyor.

85. Gün gibi oldu hâtıram rüşen
Murğ-ı cāna açıldı bir gülşen
86. H̄ōş-bahār oldu gül gibi ‘ālem
Öte tır didi bülbüle nālem
87. Şehr-i gülşen gül ile donandı
Her çiçek dürlü renge boyandı
88. Cāme-i āl[1]²⁰ geydi şāhid-i gül
Geldi feryād u nāle-yle bülbül
89. Gözi açıldı nergis-i çemenüj
Nūr-ı maḥẓ oldu yüzi yāsemenüj
90. Döşenüp şahñ şuffa-yı şahrā
Getürür şūsen elde çinī şafā
91. Elüme almış idüm anda kalem
Medḥ ü evşāf-ı pādişāhī kılam
92. Dem-i nevrüz irişmiş-idi o dem
Devlet ile ki tahta başdı kadem
93. Maḥdeminde o şāh-ı devrānuj
Gönli gözi açıldı dünyānuj
94. H̄ōş-şafā geldi bülbül-i cāna
Başladı murğ-ı dil h̄ōş-elḥāna (6a)
95. ‘Avn-i Haḫḫ ile fetḥ-i bāb oldu
Yazılıp gül gibi kebāb oldu
96. Kām-baḫş oldu nazmınuj nāmı
Ḥidmet-i şehde olmadur kāmı
97. Nazar-ı pādişāha mazhar ola
Sözlerüm her birisi cevher ola

²⁰ Vezin icabı “āl” kelimesi “ālī” şeklinde okundu.

98. Hüsrevâ iltifâtuñ eyle benüm
Ola şîrîn gül gibi sühanüm
99. Güş-vâr ola şâhid-i nazma
'Arz-ı dîdâr ide gelüp bezme
100. Söz güherdür ki kıymet olmaz aña
Tâ ki maqbûl-i luğf-ı Hâzret ola
101. Gerçi süz yok sözümde zerre kadar
Kıymet olmaya ger olursa nazâr
102. İrdi feyz-i İllâh-ı rabbânî
Eyledüm medh-i zıll-ı yezdânî

**DER-MAKDEM-İ ŞERİF-İ ŞEHRIYÂRÎ
SULTÂN-I ŞADR-NİŞİN-İ KÂM-KÂRÎ**

(-.- -/-.- -/-.-)

103. Eyledi bir şubh-dem keşf-i niğâb
'Arz-ı dîdâr itdi halka âfitâb
104. Gün yüzi fer virdi rüy-ı 'âleme
Nür-bağş oldu ziyâsı âdeme (6b)
105. Ol gün irişdi 'atâ der-i menzile
Seyr iderdi necm-i sa'd ile bile
106. Pâdişâhuñ kevkebi buldı şeref
Gün gibi feyz itdi nûrı her taraf
107. Mağla'-ı şubh-ı sa'âdetdür o şâh
Yüz sürer pâyına her gün mihr ü mâh
108. Hâzret-i Sultân Murâd Hân bin Selîm
Tahta geçdi geldi ol şâh-ı kerîm

109. Kıldı 'izzetle serîr üzre cülüs
Eyledi ser-cümle begler pây-büs
110. Rub'-ı meskûnuñ ser-âmed begleri
Kodı ser-pâyı serîre her biri
111. Devlet ü 'izzetle dîvân eyledi
Kullarına luţf u ihsân eyledi
112. Hakk te'âlâ devletin kılsun ziyâd
Eyledi 'âlemde hõş-'adl ile dâd
113. Himmeti bālâ-bülend ü nîk-baht
Aña olmışdur müsellem tâc u taht
114. Mısr'a sultândur o şahuñ bendesi
Tâc-dârân-ı cihân efgendesı (7a)
115. Bir Sikender'dür muzaffer-ferdür ol
Kışver-i İslâm'da serverdür ol
116. Seyr ider her gün güneş ruhsârını
Müşterîdür görmege dîdârını
117. Bir kerem kânıdur ol ehl-i hüner
Bendesine luţf ile eyler nazar
118. Kulların şevk ile dil-şâd itmede
Guşşadan ser-cümle âzâd itmede
119. Eylemekde herkese luţf u 'atâ
Görmedük anuñ gibi ehl-i sehä
120. Dâyimâ luţfı anuñ mebzûldur
Halk-ı 'âlem anuñ-içün kıldur
121. Şâh-ı hâver bende-i fermânıdur
Kâl'a-yı mînâyı bekler hânıdur

122. Oldı derbân âsitânında Zuhal
Buldı yir devr-i felekde hõş-maḥal
123. Meclisinde Zühre'dür sâzendesi
Def tutar dâyim kamer der-bendesı
124. Dîde-bân dergâhına şems ü kamer
Gözledürlerdür anı şâm u seḥer
125. Âsitânına gelüp seyyâreler
Yüz sürerler ol kamer-ruḥsâreler (7b)
126. Pâdişâhuḡ devr-i 'adlinde tamâm
Her biri buldı felekde bir maḡâm
127. Bu **Kadîmî** bende-i efgendedür
Luḡfi ile dâyimâ şermendedür
128. Olmamışdur bende-i fermân-beri
Ḳomamışdur yolına cân u seri
129. Hâḡḡ te'âlâ rûzın efzûn eylesün
Devlet ü iḡbâle maḡrûn eylesün
130. Gözledür ol bende-i fermânını
Ḳalmamışdur görmedik iḡsânını
131. İdelüm dâyim du'â-yı devletin
Eylesün Mevlâ ziyâde ḡaşmetin
132. Devlet ü iḡbâli olsun pâyidâr
Taḡt-ı 'izzetde hemîşe ber-ḡarâr
133. Nüh-felek döndükçe ḡurdukça zemîn
Sâye şalduḡça bu ḡâḡ-ı heftümîn
134. Âsitânı melce' vü me'vâ ola
Eḡiḡi eflâkdan a'lâ ola

135. Hürmet-i ser-cümle hıtmü'l-enbiyâ
Budur rây-ı dil du'âmuz dâyimâ
136. Üstüvâr ola şeh-i şâhib-‘alem
Ser-fürü itdi arja şâh-ı ‘Acem (8a)
137. Gördi şemşîrin ‘adû-yı nâ-bekâr
Kesdi cânından ümîdi bî-ķarâr
138. Dâyimâ düşmenler olsun ser-nigün
Dâğlar olsun bağırı başa degün
139. Çekdi şemşîrin o dem Behrâm-ı ceng
Şîr-i ner ķaldı o dem hayrân u deng
140. Bu **Ķadîmî** bende-i efgendesi
Luţfı ile dâyimâ şermendesi

DER-MEDĶ-İ PĀDİŞĀH-I ‘ĀLĪ-‘ALEM
ĶİLLULLĀH-I FĪ'L-‘ĀLEM

(. ---/. ---/. --)

141. Şeh-i Sultân Murâd ibni Selîm Hân
Çerâğ-ı nûr-ı çeşm-i âl-i ‘Oşmân
142. Cihân mülkinüñ oldı pādişāhı
Sa‘âdet oldı anuñ bārgāhı
143. Cihân pejmürde iken oldı hürrem
O şâh oldı hayât-efzâ-yı ‘âlem
144. Güneş gibi ziyâ-bağş oldı dehre
Ķamer-veş nûrı ile fer virdi şehre
145. Meh-i nev gibidür ķaşı hilâli
Güneş-āsâ münevverdür cemâli
146. Nihâl-i serv-bülendi şaldı sâye
Felek farkında hürşîd-i semâya (8b)

147. Münevver eyledi mihrüñ cemâlin
Cihân görmüş degül anuñ mişâlin
148. Hümâyün-çal'at-ı ferhunde-fâli
Kul itdi kendüye şâhib-kemâli
149. Hemîşe izzet ü devletle maqrûn
Murâdı üzre döne çerh-ı gerdün
150. Ola devlet sa'âdet hem-nişîni
Cihânuñ ol-durur şâh-ı güzîni
151. Süleymân-şadr Yûsuf-ğadr-i 'âlî
Kul itdi halkı gün gibi cemâli
152. Ser-âmed pâdişâh-ı muhteremdür
Sa'âdet menba'ı ehl-i keremdür
153. O şâhuñ sâyesinde halk-ı 'âlem
Olupdur devlet ile şâd u hürrem
154. Ser-efrâz ola 'ömr-i nâzenîni
Ki tutdı 'adl ile rûy-ı zemîni
155. Cihânı luḡfi ile kıldı bende
Kadîmî kuliyam ol şâha ben de
156. N'ola kılsam anuñ luḡfi ile ḡande
Ki bir eksikliyin milk-i süḡande
157. Göñül gencînesin şevkiyle açdum
Sözüm gevherlerin başına şaçdum (9a)
158. Yiridür maḡzar-ı iḡsân olursam
Der-i devletde 'âlî yir bulursam
159. Senüñ sâyeñde ḡoş ey zıll-ı Yezdân
Murâdum üzre döndi kuḡb-ı devrân

KAŞİDE DER-MEDH-İ PÂDİŞÂH-I A'ZAM
MEVLÂ-YI MÛLÛKÛ'L-'ARAB VE'L-'ACEM

(-.- -/-.- -/-.-)

160. Hüsrev-i 'ālī 'alem-şāh-ı kerīm
Zıll-ı Yezdān sāye-i Rabb-i Raḥīm
161. Şāh-ı 'ādildür hemişe dād-baḥş
Munṭazam-ḥāl oldı 'ālem Ḥaḳḳ 'alīm
162. Ayağı toprağına kıldum nişār
Merdüm-i çeşmüm elinden eşk-i sīm
163. Pādişāh-ı dehr-i 'ālī-şāndur
Zātına maḥşūşdur luṭf-ı 'amīm
164. Server-i sultān-ı 'ālem şāh-ı dīn
Ḥazret-i Sultān Murād ibni Selīm
165. Zāt-ı pāki nūr-ı maḥz u pāk-dīn
Ḥaḳḳ idüpdü[r] Ḥaḳḳ 'alâ ḥulḳ-ı 'azīm
166. Bu **Kadīmī** bendeḡe eyle nazār
Ma'rifet baḡrinde bir dürr-i yetim (9b)
167. Toḡrılup geldi der-i dergāhuḡa
Ḳalmış ayaḳda o ṭab'-ı müstaḳīm
168. Dest-i iḡsānuḡı gözlerem şehā
Bende-i bī-çāre-i efgendeyim
169. Şerbet-i iḡsān u luṭfuḡ kıl 'aṭā
Tā bula şihḡat yüzini bu saḳīm
170. Dest-i cüd ile şehā tiḡ-i elem
Kendümünḡ baḡrını kılmışdur dü nīm
171. Oḳudum gülşende vaşf-ı 'arızuḡ
Dāmenüm pür kıldı sīm ile nesīm

172. Medhîniñ güyendesidür bâğda
Murğ-ı cāna bülbül olmuşdur nedîm
173. Devletünçe oldı gülzâr-ı cihân
Ravza-yı rıdvân cennât-i na'îm
174. Eylerem şâhâ du'â-yı devletün
Rûz u şeb şevk ile bi'llâhi'l-'azîm
175. Üstüvâr ola esâs-ı taht u baht
Olasın dünyâ serâyında muķîm
176. Yâ İlâhî Fahr-ı 'âlem hürmeti
Müstecâb ola du'âmuz yâ Kerîm

**ÂĖĖZ-I SÜĖAN-I 'ANDELİB-İ CĖN
BE-CENĖB-I ĖAZRET-İ ŐĖĖH-I CİĖĖN (10a)**

(.- - - / . - - - / . - -)

177. Gel ey gülzâr-ı nazmuñ 'andelîbi
Görürsen gül gibi rüy-ı cebîni
178. Gelüp nevrüz sultânıyla bir dem
Müşerref oldı cümle halk-ı 'âlem
179. Be-ğâyet şenligi var gülistânun
Güzellendi yüzi güldi cihânun
180. Tonandı her çiçek seyr-i bahâra
Ki döndi her biri naķş-ı nigâra
181. İrişdi şâhid-i gül gülsitâna
Yüzin yazdı anuñ devr-i zamâna
182. Güli görünce 'aşık oldı bülbül
Perîşân-ğâl oldı aña sünbül

183. Gül ü bülbül gelüp gülzāra yine
Buluşdı iki ḥasret birbirine
184. Bu günler rûz-ı vuşlat günleridür
Vişāle sen de ‘azm itsej yeridür
185. Açılsun gülşen-i nazmuñ bahārı
Sözün şu gibi olsun anda cārī
186. İdegör gül gibi rengin-risāle
Anı ‘arz it şeh-i şāhib-kemāle
187. Devām-ı devlet-i şāha du‘ā kıl
Anuñ vaşfında nazm-ı dil-güşā kıl (10b)
188. Sözün rengin ü nāzük-ter gül olsun
Oğusun ehl-i diller bülbül olsun
189. Getür gülzār-ı ‘ömrün berg-i bārın
Şeh-i devrāna ‘arz eyle bahārın
190. İdüp bir naḥl-bend-i gülşen-i cān
Ola dil bülbül-i murğ-ı hoş-elḥān
191. Lisān-ı ḥāl ile ser-cümle ezhār
İdüpdür her birisi keşf-i esrār
192. Açıldı lāle-āsā dilde dāğum
Uyandı gül gibi rüşen çerāğum
193. İdüp deryā gibi cüş u ḥurüşı
Getirüp yire urdı kelle-püşı
194. Baş açup başladı Ḥakk’a niyāza
Saḡa ister ki ey şeh-nāme yaza
195. Göründi Ḥüsrevā gül gibi rengin
‘Arūs-ı bıkır-i fikr-i nazm-ı şīrīn

**KAŞİDE DER-VAŞF-I BAHÂR
BE-NÂM-I HÂZRET-İ ŞEHİRİYÂR**

(-./-./-.)

196. Geldi irişdi nesîm-i nev-bahâr
Cennet-i Firdevs'e döndi her diyâr
197. Gül gibi nevrûz sulţânı yine
Geçdi taht-ı gülşen üzre kâm-kâr (11a)
198. Her çemen şuffa döşendi bâğda
Sâye şaldı üstine serv ü çenâr
199. Gül gibi kıldı mu'atţar 'âlemi
Her taraf büy-ı benefşe müşg-bâr
200. Gülşen ocağın uyardı lâleler
Şem' yakdı gice nergis bî-şumâr
201. Çeşm-i mestân-ı ğazâlun şevkine
Açılup gül nergis oldı âşikâr
202. Nev-bahâr-ı 'âlemün güldi yüzi
Devr-i hüsnuñde senün ey gül-'izâr
203. Kâkül-i reyhânınun sevdâları
Sünbüli kıldı perişân rüzigâr
204. Boyını büridi ğâm ğisün ile
Bâğda miskîn benefşe bî-ķarâr
205. Ğuşşa-yı ğisûlaruñdan serverâ
Key perişân-hâldür zülf-i nigâr
206. Gülşen-i küyuñda ey ğonce-dehen
Aķıdupdur gözlerüm iki pınar
207. Hüsrevâ 'âlemde bu nazmum benüm
Oldı bir rengin naħl-i yâdigâr

208. Hasret-i rüyuñla akan gözyaşı
Kıldı her sū bāğ-ı dehri lālezār (11b)
209. Ey **Ƙadīmī** nāle vü feryād ile
Bezm-i gülşende öteçursun hezār
210. El açup eyle du‘ā-yı devletin
Pādişāh-ı ‘ālemün leyl ü nehār
211. Şadr-ı ‘izzetde ola şābit-ķadem
Pādişāh-ı kām-bağş u kām-kār
212. Fer vire mihr-i cemāli ‘āleme
Hüsrev-i āfākđur ol şehriyār

**ƘAŞİDE-İ BÜLBÜL Ü GÜL
MECLİS-İ ŞEHDE OLDI HÖŞ ŞEN-GÜL**

(.---/.---/--)

213. Gelüp vakt-i seher efğāne bülbül
Şikāyet eyler ol sultāne bülbül
214. Şalınur şāhid-i gül hār u ħas-la
Ne için nāle eyler yine bülbül
215. Hırāş-ı hār anuñ cānına geçdi
Düşüpdür ħançer-i hicrāne bülbül
216. Fiğānuñ yok yire şanmañ hezārūñ
Oğur vaşf-ı güli rindāne bülbül
217. Şunar destinde almış lāle sāğar
Şerāb-ı gül çeker rindāne bülbül
218. Hezārān murğ-zāruñ nağme-sāzı
Ki beñzer ħōş-ı nefes ħōş-ı ħāne bülbül (12a)

219. Gülistân-ı cemâlûñ vaşfin eyler
Nice benzer dil-i süzâne bülbül
220. Du'â-yı devlet-i şâh-ı cihâna
Müdâvimdür 'aceb şâhâne bülbül
221. Yüz urur şâhid-i gül âyineye
'Aceb nâzûk durur rindâne bülbül
222. Görüp gülşende her gün gül-izârın
Oğur derd ile yane yane bülbül
223. Mu'allim-hâne-i gülzâr içinde
Gülistân öğredür murğâne bülbül
224. Tonandı güller ile şahn-ı gülşen
Demidür gelse hoş-elhâne bülbül
225. Oğur evşâf-ı medh-i şehriyâri
Şenâ eyler şeh-i devrâne bülbül
226. Gül ile hem-dem oldı devr-i şehde
Düşüpdür şimdi hoş-ihsâne bülbül
227. **Ƙadîmî** gül gibi evşâf-ı şâhı
Oğusun girmesün yâbâne bülbül
228. Gönül murğı durur ey şâh-ı 'âlem
Bu tāk-ı ser-bülend eyvâne bülbül
229. Harîm-i küyüñ güyendesidür
Şehâ dil murğıdur şâhâne bülbül (12b)
230. Hezârân âferin aña cihânda
Olmaz hem-nefes bir dâne bülbül
231. Du'â-güyüñdur ol murğ-ı hoş-elhân
Yaraşur meclis-i sulţâne bülbül

232. Nişār itdi şenā sünbüllerini
Senūḡ gibi gül-i ḡandāne bülbül

DER-BEYĀN-I SŪR-I PĀDİŞĀHĪ
MECLĪS-İ SŪRŪR-BAḡŞ-I ŞEHİNŞĀHĪ

(-.- -/-.- -/-.-)

233. Çün bahār oldu šonandı her šaraf
‘Āleme ezhār ü gül virdi şeref
234. Şāh-ı ‘ālem sūra itdi ibtidā
Oldı ‘ālem anuḡ ile dil-ḡüşā
235. Pādişāhum sūnnet-i sūr eyledi
Anuḡ ile ḡalkı mesrūr eyledi
236. Ḥidmete bel baḡladı ehl-i şafā
Āsitān-ı devlete şubḡ u mesā
237. Bu şafā encāmı görünce güneş
Oldı bezmünḡde şehā cārüb-keş
238. Sildi süpürdi serāyı şubḡ-dem
Ferş-i dībā ile döşendi ḡarem
239. Sīm ü zerle oldı zīver şeh-nişīn
Anda seyr eyleye ol şāh-ı ḡüzīn (13a)
240. Kullarına didi ol şāh-ı cihān
Her biri bir cāyına oldı revān
241. Emrine fermān-ber olup her biri
Da‘vet itdi āsitāna begleri
242. Her šarafdan geldi šurdı sağ u şol
Pādişāh oldı murādına vuşul
243. Ḥamdülillāh oldı ‘ālem şād u kām
Devlet-i şāh-ı cihān ile tamām

244. Geçdi şâh-ı gül serî-i gülşene
Tâ çemen şuffa ser-â-ser döşene
245. Bezm-i sūr-i Hüsrev-i dâver-içün
Ol güler yüzlü güzel sultân-içün
246. Servler şaff şaff turup gülzârda
Gördi bu âyini hizmet-kârda
247. Şuladı şahın-ı serâyı jâleler
Kân tere boyandı anda lâleler
248. Her dirâht oldı şehâ bir nahl-bülend
Şaldı sâye nitekim serv-i bülend
249. Nev-bahârıñ şöyle açıldı yüzi
Nergis-i mestânedür anıñ gözi
250. Baş açup eyler du'â etfâl-i gül
Pâdişâh-ı dehre budur hâl-i küll (13b)
251. Bülbül âmîn okuyup eyler niyâz
El açar aña ki serv-i ser-firâz

**DEVLET Ü 'İZZETLE ŞÂH-I CİHÂN
O DEM İRİŞDİ SARÂYINA HEMÂN**

252. Şâh-ı 'âlem geldi At Meydânı'na
Sâye şaldı nüh-felek eyvânına
253. Devlet-i 'izzetle ol şâh-ı güzîn
Şeh-nişîn üzre cülûs itdi hemîn
254. Geldi bir bir oraya ehl-i hüner
Şâh-ı 'âlem anlara itdi nazâr
255. Oldılar ihsâna mazhar her biri
Âsitân-ı şâha kodılar seri

256. Ol-durur ol pādişāh-ı baħr ü ber
Ayağına yüz sürer Şems ü ħamer
257. Geċdi ‘izzetle gūlistān taħtına
Reşk ider ħurŐid-i ‘ālem baħtına
258. PādiŐāh-ı deħrūĝ oldı hem-demi
Geldi ‘izzetle Vezīr-i a‘zam’ı
259. Ehl-i erkān bir araya geldiler
Āsitān-ı devlete yüz sūrdiler
260. Dest-i himmetle o sultān-ı gūzīn
Luĥ u iħsān itdi anlara hemīn (14a)
261. Cümle Dīvān ehli Őādān oldılar
Gūl gibi her biri ħandān oldılar
262. Őāh-ı ‘ālem eyledi taħta cūlūs
Eyledi ser-cümle begler pāy-būs
263. PādiŐāh-ı server ü sultān-ı dīn
Beglere ħil‘at ‘aĥā kıldı hemīn
264. Ĥazret-i Sultān Murād Ĥān bin Selīm
PādiŐāh-ı server ü merd-i kerīm
265. Zıll-ı Yezdān sāye-i Raħmān’dur
‘Adl-gūster Ĥūsrev-i devrāndur
266. Őāh-ı ‘ālem vālī-i vālā-himem
Ĥahramān-ı ħahr Nerīmān Cem-ħaŐem
267. Cümle ‘ālem bende-i fermān-beri
Geldi iħbāl itmeg-iċün her yeri
268. Ĥidmete bel bađladı mīr ü gedā
DöŐedi Ćīnī-sımāĥ ehl-i Őafā

269. Pâdişâh 'alî-ziyâfet eyledi
Kullarına hõş-ri'âyet eyledi
270. Haddi yok pâyânı yokdur ni'metün
Revnaķı var zevķ ü şevķ ü şoĥbetün (14b)
271. Dürlü şerbet kâse-i faĥfûrda
Şundılar ĥalka şafâ-yı sûrda
272. Şerbet-i luĥfı ile kandırdı dili
Ni'met-i ĥ ân ile toyırdı velî
273. Bu dil-i ĥam-gînumüz oldu küşâd
Ĥaķķ te'âlâ eylesün 'ömrin ziyâd
274. Ĥalk-ı 'âlem şöyle oldılar ĥanî
Güşını çekdi o dem dehr-i denî
275. Eyledi kullarına luĥf-ı 'amîm
Bendesine ide iĥsân-ı 'azîm
276. Bu-durur dâyim du'amuz şubĥ-gâĥ
Gül gibi ferĥunde ola pâdişâĥ
277. Yâ İlâhî kıl ziyâde ĥaşmetin
Şadr-ı 'izzetde devâm-ı devletin
278. Ol-durur rûy-ı zemîne pâdişâĥ
Ĥidmetinde mihr ü meh zerrîn-külâĥ
279. Ĥüsrev-i ĥâverdür anuĥ mehteri
Ĥõş-maķâmâtın bulurlar her biri
280. Ol-durur ol pâdişâĥ-ı nîk-nâm
Buldı 'âlem devr-i 'adlinde niżâm
281. Geldi irişdi dilâ vaķt-i 'arûs
Ĥabl-ı şevket çalınup döĥüldi kûs (15a)

282. Āsumāna irdi bu şıyt u şadā
Oldı ‘ālem anuḡ ile dil-güşā
283. Oldı şāhum sūnnet-i sūr-ı sūrūr
Oḡuyalum medḡ-i sulṭānı buyur
284. Emr idüp didi o sulṭān-ı güzīn
Ehl-i diller beride geldi hemīn
285. Oḡudılar medḡ-i sulṭānı tamām
Zāt-ı pākin itdiler her şubḡ u şām
286. Oldılar iḡsāna mazḡhar her biri
Āsitān-ı şāha ḡodılar seri
287. Eylediler el açup Ḥaḡḡ’a du‘ā
Pādişāhuḡ ḡöḡline irdi şafā

**DER-BEYĀN-I EHL-İ SĀZ
BE-MAḠĀM-I BENDE-NÜVĀZ**

288. Murḡ-ı dil medḡine āḡāz eyledi
Bir yüce eyvāna pervāz eyledi
289. Himmeti bālā bilindi pūr-heves
Medḡinüḡ ḡüyendesidir ḡōş-nefes
290. Başladı söze bülend-āvāz ile
Naḡme-sāz oldı ki ehl-i sāz ile
291. Kevkeb-i eyvāna irdi bu ḡaber
Dāyire aldı ele geldi ḡamer (15b)
292. Çeḡ ile çalındı meclisde rebāb
Def tutar almış eline māh-tāb
293. Bezm-i şāhuḡ Zühre’dür sāzendesi
Şems bir raḡḡāşe beḡzer bendesi

294. Çarh urur rakķķaş-veş durmaz felek
Meclis-i şāha irişdi dönerek
295. Şubh-dem şāhuş serāyında güneş
Bāl açup cevlan ider řāvūs-veş
296. Yüz sürüp geldi kamer eyvānına
Meş'ale yakmağa At Meydānı'na
297. Gice seyrinde řu deñlü yandı mūm
Şu'lesinden gökde görünmez nūcūm
298. Şem'-i naħl-i sūnnet-i sūr-ı sürūr
'Āleme baħş eyledi gün gibi nūr
299. Zeyn olupdur şöyle naħlı gül gibi
Medħin oğur murğ-ı dil bülbül gibi
300. Şan şükūfedür açılmış bir bahār
Dürlü dürlü reng ile naķş-ı nigār
301. Şad-hezārān āferīn naķķāşına
Lāle vü gül şakmuş anuş başına
302. Kadd-i mevzūn kāmetsi serv-i bülend
Her budağı vardur anuş naħl-bend (16a)
303. Yanmağa yakılmağa şubh u mesā
Cem' olur pervāne diller dāyimā
304. Āsumānīler geyüp meh-pāreler
Āteş işin yakdı āteş-pāreler
305. Bāl açup eflāke āğāz eyledi
Bām-ı çarħa çıkdı pervāz eyledi
- ŞEH-İ DEVRĀNA BUDUR 'ARŹ-I HĀLĪ
KADĪMĪ BENDE-İ DERĜĀH-I 'ĀLĪ**
306. Bir kerem kānı-durur ol pādişāh
Sāye-i Raħmān'dur zıll-ı İlāh

307. Yüz sürüp geldüm der-i Dīvān'ına
Maẓhar olsam yiridür iḥsānına
308. Ol-durur ol pādişāh-ı dil-güşā
Sāyesinde ḥōş geçer bāy u gedā
309. Zıll-ı Yezdān pādişāh-ı baḥr u ber
Menba'-ı cūd u seḥā kān-ı güher
310. Ayağı toprağına kıldum nişār
Sözlerüm gevherlerini bī-şumār
311. Bu **Ḳadīmī** bende-i efgendeye
İsterin ola terakķī bendeye
312. Umarın ki eyleye aḥa nazar
Eyleye iḥsān ḳulına sīm ü zer (16b)
313. Ḥil'at-ı dībā-yı zībā ile hem
Meclis-i sūrı ser-ā-ser eyidem
314. Bir ğarīb üftādedür bī-kes yetīm
Bir nazar ḳıl aḥa ey merd-i kerīm
315. Bunda ğamdan ben ḳuluḡ āzād ḳıl
Şāh-zāde başı-çün dil-şād ḳıl
316. Faḳr elinden olmuşamdur pāyimāl
Ḳaldum ayaḳda demidür elüm al
317. Ey şeh-i kān-ı kerem cūd u seḥā
Zātuḡa maḥşüşdur luḡf u 'aḥā
318. Bu **Ḳadīmī** bir du'acıdır senüḡ
Dāyimā gönlini ḥōş eyle anuḡ
319. Umarın kim bende-i maḳbūl olam
Āsitān-ı devletinde ḳul olam

320. Bir kerem kânıdur ol ehl-i hüner
Bendesinden eksük itmez dür-nazar
321. Gözledür dir bende-i fermânını
Bezî ider dür-luṭf ile ihsânını
322. Eylemekde herkese luṭf u 'aṭâ
Görmedüm anuṭ gibi ehl-i seḫâ
323. Hakk te'âlâ rûzın efzûn eylesün
Devlet ü iḳbâle maḳrûn eylesün (17a)
324. Oldı ihsânı ile herkes ber-murâd
Hâzret-i Hakk eylesün 'ömrin ziyâd
325. Umarın kim sözlerüm maḳbûl ola
Ḳuluṗa ihsân u luṭfuṗ bol ola

**KAŞİDE-İ ŞÂH-I CİHÂN
HAZRET-İ KÂM-BAHŞ U KÂM-RÂN**

(.- - - / . - - - / . - -)

326. Sa'âdet-bahş-ı şâhân menzildir
Bu kevn Sulṭân Murâd Hân menzildir
327. Der-i dergâhuṗ ey sulṭân-ı 'âlem
Emîr-i tâc-dârân menzildir
328. Cihânda südde-i 'âlem penâhuṗ
Felekde mihr-i raḫşân menzildir
329. Kapuṗdur melce-i erbâb-ı devlet
Eşigüṗ ehl-i Dîvân menzildir
330. N'ola gönderesüṗ kaşı kemânum
Müjeṗ oḳlarınuṗ cân menzildir
331. Hâyâlüṗ Hüsrevâ gitmez gözümde
Ki şemsüṗ burc-ı mîzân menzildir

332. Ser-i kūyuṅda elhān itdūgūm bu
Hezārānuṅ gūlistān menzolidūr
333. Belāgat ṭopumı çaldum ṭapuṅda
Bu yār u ṭop u çevgān menzolidūr (17b)
334. Bulur yol mürde-dil anda ḥayātı
Lebūṅ ser-çeşme-i cān menzolidūr
335. İrişdük Ka'be-i kūy-ı vişāle
Dem-i ḳurbān-ı cānān menzolidūr
336. Gözümden eksük olmaz ḳanlı yaşum
Şehā la'lūṅ Bedaḥşān menzolidūr
337. Kerem kānı mürüvvet menba'ıdur
Yedi 'ummān-ı iḥsān menzolidūr
338. Eşigi ṭaşı ol şāh-ı cihānuṅ
Felekde ḳuṭb-ı devrān menzolidūr
339. Ḳadem başduṅ **Ḳadīmī** bu maḳāma
Gözüṅ aç ehl-i 'irfān menzolidūr
340. Getür nāmuṅda nām-ı şehriyāri
Bulursın anı 'ünvān menzolidūr
341. Du'ā-yı şāhı ihlāş ile ḥatm it
Maḥall-i nazm-ı Ḳur'ān menzolidūr
342. Şenā-ḫ^ı ānı olup şāh-ı cihānı
Ki medḥ eyle kemākān menzolidūr
343. Cihān ṭurduḳça var ola o server
Sa'adet-baḥtı el'ān menzolidūr

**DER-MEDH-İ HAZRET-İ ŞEHZÂDE-İ CİVÂN-BAHT
HEM-NİŞÂN-İ SA'ÂDET Ü DEVLET (18a)**

(-.- -/-.- -/-.-)

344. Ey hümâyün-ţal'atı ferhunde-zât
Oldı zâtuñla müşerref kâyinât
345. Sensün ol Şehzâde-i Sulţân-ı dîn
Eyledi perverde Rabbü'l-'âlemîn
346. Gün yüzüñ mihr-i cihân-ârâ-durur
Zât-ı pāküñ devlet-i zîbâ-durur
347. Gölgesin üstüñden ayurmasun İlah
Sâye-güsterdür senüñ-çün pâdişâh
348. Sâyesinde hōş geçersin sen anuñ
Dâyim efzün olmada günden günüñ
349. Devr-i 'adlinde o şâhuñ ey melek
Dönmede dâyim murâduñca felek
350. Herkesi 'uhdende kıldı ber-murâd
Hazret-i Haqq eylesün 'ömrinde ziyâd
351. Hazret-i Şehzâde şâh-ı ercümend
Mihr-âsâ himmeti bālâ-bülend
352. Nâm-ı pākîdür Mehemmed Hân anuñ
Hâk-i pâyin gözledür a'yân anuñ
353. Ehl-i diller dâyimâ medhindedür
Teşne-dil vaşfı ile anuñ zindedür (18b)
354. Cevher-i nazmını her ehl-i sühan
'Arz idüpdür hâk-i pâye cümleten
355. Bâ'is-i sûr-ı şafâ-güsterdür ol
Milk-i hüsne gün gibi serverdür ol

356. Gülleri şermende kıldı hāndesi
Bülbül-i cāndur anuḡ gūyendesi
357. Ey cemāl-i ferruḡı şāhib-kemāl
Şaklasun yavuz nazardan Zü'l-Celāl
358. Bende-i fermān-beridür kāyināt
Sözleri ser-çeşme-i āb-ı hayāt
359. Ola rif'atde müdām ol māh-rū
Halk-ı 'ālem ide aḡa ser-fürū
360. Ola devletle hemīşe şād u kām
'Ömr-i bākī 'izz ü devlet müstedām
361. Nüh-felek döndükçe turdukça zemīn
Ola iḡbāl ü sa'adet hem-niḡīn
362. Baş açup el kaldurup kılduḡ du'ā
Umarın kim ola maḡbül-i Hudā

**DER-MEDḤ-İ DEVLET-İ ŞADR-NİŞİN-İ
FERZEND A'Nİ ŞEHZĀDE-İ ERCÜMEND**

(-.- -/-.- -/-.- -/-.-)

363. Var ola dünyā serāyında şeh-i devletümüz
Müstedām-ı 'ömr ü devlet ola ol sultānumuz (19a)
Pādişāh-ı 'āleme baḡışlaya Sübhān'umuz
Şāh-zāde Ḥāzret-i Sultān Meḡemmed Ḥān'umuz
364. Feyz alur āfāka luḡfı kevn-i zü'l-cüddur
Gün gibi necm-i sa'adet ḡālī'i mes'üddur
Ḥüsn-i ḡulḡ-ı ḡōş u cūdında ḡamu mevcüddur
Şāh-zāde Ḥāzret-i Sultān Meḡemmed Ḥān'umuz
365. Gün gibi rüşen cemālidür anuḡ şem'-i İlāh
Üstine pervāneler olup döner mihr ile māh
Devlet ile ola dāyım hem-niḡīn-i pādişāh
Şāh-zāde Ḥāzret-i Sultān Meḡemmed Ḥān'umuz

366. Ger süvâr olsa semend-i nâza ol şâh-ı güzîn
Mihri 'âlem pâyına düşüp kalur bûs-i zemîn
Hâzret-i Hâkķ eylesün cümle belâlardan emîn
Şâh-zâde Hâzret-i Sulţân Mehemmed Hân'umuz
367. 'İzzet ü iķbâl ile baķtı hemîşe ola şâd
Hâkķ te'âlâ devletin günden güne kılsun ziyâd
Ey **Kadîmî** eyledi ben bendesini ber-murâd
Şâh-zâde Hâzret-i Sulţân Mehemmed Hân'umuz

**DER-BEYÂN-I DİL-ÂVERÂN-I PEHLÜVÂN
SİLAĞŞÖRÂN U KÜŞTGİRÂN**

(-.- -/. .- -/- -)

368. Oldı ber-vechle cem'ıyyet-i hâş
Cem' olup bir araya geldi havâş (19b)
369. Meclis-i şehde görüñ 'ırfânı
Medķ iderler o şeh-i devrânı
370. Pâyitaķtında oturdı üzere
Pây-bûs eyledi cümle ümerâ
371. Kulların şâh-ı cihân yâd itdi
Dil-i ğam-ġinlerini şâd itdi
372. Şeh-süvâr oldı sa'âdetle hemân
At Meydânı'na irişdi revân
373. Şeh-nişîn üzre çıkup itdi cülûs
Cündîler pây-ı serîr eyledi bûs
374. Emr idüp didi o sulţân-ı güzîn
Cündîler hâzır idi çıkdı hemîn
375. Durdılar şaf şaf olup iki bölük
Seyr idüp anı şafâ sürdi mülük

376. Geldiler Hüsrev-i devrân öjine
Ser-fürû eylediler hân öjine
377. Birbirin okudılar meydâne
Kıldılar ‘arz-ı hüner merdâne
378. Nîzeler ile idüp cevläni
Tutdılar şevket ile meydânı
379. El açup eylediler Hakk’a du‘â
Göjline pâdişehüñ irdi şafâ (20a)
380. Pâdişeh anlara ihsân itdi
Himmet-i Hüsrev-i devrân itdi
381. Küşt-girân orada hâzır idi
Seyrine şâh-ı cihân nâzır idi
382. Pehlüvânlar idüben būs-i zemîn
Pîrler şâha du‘â itdi hemîn
383. Rû-be-rû karşı-be-karşı tırdı
Çoç gibi birbirine baş urdı
384. Getürüp kuvvet-i bāzūya hemân
Pençe penç’oldı şan iki arslan
385. Çok zamân ceng ü cidâl itdiler
Birbirin almağa âl itdiler
386. Şöyle kızdı orada kelleler
Urdılar birbirine silleler
387. Şuğa iletdiler âhir güreşi
Oldı meydânda uğrak dögüşü
388. Darb-ı dest ile yeñilmedi biri
İtmedi biribirine zararı

389. Ayırur didi o sulţân-ı cihân
Eyledi anlara vâfir ihsân
390. Ne kadar var-ısa erbâb-ı hüner
Dâmenin eylediler toptolu zer (20b)
391. Her biri oldu anuñ söyle ğanî
Reşk ider oldu aña dehr-i denî
392. Eylediler şeh-i devrâna du'â
Müstecâb eyleye anı Mevlâ

**EYİT HÂTİME-İ KELÂM DER-
VAŞF-I PÂDİŞÂH-I BE-NÂM**

(.- - - / . - - - / . - -)

393. Bi'hamdillâh tamâm oldu risâle
Anı 'arz eyle ol şâhib-kemâle
394. Nice tahtır ide kâtibler anı
Kalem kudret getirmez yaza anı
395. İçinde her sözüm bir dürr-i meknûn
Şafâ-bağş u laţif ü hûb-ı mevzûn
396. Okuyanlar bu nazm-ı dil-güşâyı
Bulurlar meclis-i ehl-i şafâyı
397. Bu nazm-ı gülsitân-ı cân-fezâdur
Şeh-i devrâna 'arz itsem serâdur
398. Açılmış her varağ bir verd-i terdür
Sözüm ki baħr-i nazmda bir güherdür
399. Bu naħl-ı gülşeni rûħ-ı revânı
Görenler yâd ider *Gülsitân*'ı
400. Nevâ-bağş oldu anda bülbül-i cân
Gazel-ħân oldu ol murğ-ı hõş-elħân (21a)

401. Dem urdı anda nevrüz-ı ‘Acem’den
Şafâ-bağş oldı bezm-i Câm-ı Cem’den
402. Maķāmât ehlini kıldı muhayyer
Oķudı medh-i şāhı anda ezber

**GAZEL-İ DER-MEDH-İ PĀDİŞĀH
YŪZ SŪRER AYAĖINA MĪHR İLE MĀH**

(-.- -/.-./.-)

403. Hāzret-i pādişāh zıll-ı Hūdā
Yüz sürer eşiĖiñe bāy u gedā
404. Hāk ile bir yanında sīm ü zer
Gözler ihsān elini ehl-i recā
405. Halkı bend ü esīr-i ‘adl itdi
Hüsni-i hulķ ile Hüsrev ü Dārā
406. Kalmışam rāh-ı Ėamda kılsa nazār
N’ola ‘ayn-ı ‘ināyet eyle bağa
407. Şıdķ u iĖlāş ile cihān içre
Kıl **Ėadīmī** hemişe Ėayr du‘ā

Velehu Eyzan

(-.- -/.-./- -)

408. Hōş ziyā virdi Ėün yūzi şehre
Gören irişdi meh gibi ķadre (21b)
409. Ol-durur pādişāh-ı ‘ādil-dil
Cūd-ı luĖfından umarın behre
410. Virdi Hākķ cümleten murādātum
Dil ü cān irdi Hāzret-i Hıẓr’a

411. Bir gedâsın **Ķadîmî** eyle du'â
Gelüp irişdi saña bir zerre
412. Bendedür aña zümre-i âdem
Bende ol sen de ol şeh-i dehre
413. Devletinde o şâh-ı devrânıñ
Her birisi irişdi bir řadre

Velehu Eyzan

(.---/.---/---)

414. Ruĥıñ berg-i güli sîr-âba döndi
İzârıñ pertevi meh-tâba döndi
415. Firâķ-ı ĥasret-i la'lünle sâķî
Gözüm yaşı şerâb-ı nâba döndi
416. Düşünce kûyına bârân-ı eşküm
Dü-çeşmüm ĥün-feřân mîzâba döndi
417. O dem ģarķ oldu dil deryâ-yı nazma
Siriřküm ģatresi ģirdâba döndi
418. Ser-â-ser bād-ı âhumla **Ķadîmî**
Sipihr-i pîrezen řölâba döndi (22a)

ĶİT'Â

(.---/.---/---)

419. Tokuz yüz toķsanında pâdiřâhum
Temâm oldu bu ebyât-ı dil-efzâ
Oķuyanlar bu nazm-ı dil-ġüşâyı
Du'âmuz bu-durur ferĥunde ola

Temmeti'l-kitâb bi-avnilâhi'l-Meliki'l-Vehhâb

‘ARZ-I HĀL-İ KADİMĪ

(-.- -/-.-/-.-/-.-)

420. Bir **Ƙadīmī** bendeyem geldüm der-i dergāha
Āsitān-ı devletünde itdügüm budur recā
421. Devlet-i dünyādan el çekdüm ‘alākam kalmadı
Ĥazret Eyyüb ihtisābın bendeğe kılduğ ‘atā
422. Bendeğe sekiz biğ aqçeyle berātı virdiler
İsterin daği terakķī ola ey kān-ı şehā
423. Yazusu on altı biğdür ihtisābın bī-kuşūr
On ikisi umarın ben bendeğe ihsān ola
424. Bir Ƙapucioğlı vardur benüm ile müşterek
İki biğ aqçe tımārı bendeğe fermān ola
425. Gün gibi ister Ƙuluğ rüşen çerāğuş olmağa
Luţfuğ ile taşra Ƙapucılık in‘ām it bağa (22b)
426. Ĥazretüğden bu ümīdüm umaram ola Ƙabūl
Ber-murād eyle bizi maħrūm gönderme şehā
427. Şāh-zāde Ĥazret-i Sultān Meħemmed başı-çün
Emr-i ‘ālīde umarın ikimüz meştūr ola
428. Çekmecedden iki biğ aqçe taşadduğ itdiler
Umarın kim Ĥazret-i Eyyüb’e o tebdīl ola
429. İhtisābum on iki biğ ola ümmīdüm budur
Ƙapucıbaşıya emr eyle be-ħakķ-ı enbiyā
430. İsterin ĥatı-ı hümāyūn ile bir emr-i şerīf
Tā ölünce ihtisābı kimse benden almaya
(.---/.---/---)
431. Buyur ey pādīşāh rub‘-ı meskūn
Murādum üzre döne çarĥ-ı gerdün (23a)

